

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Katedra psychologie

COMING OUT BISEXUÁLNÍCH ŽEN
Coming out of bisexual women

Bakalářská diplomová práce

Autor: Kristýna Štefanicová
Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Olomouc
2017

Poděkování

Ráda bych poděkovala PhDr. Olze Pechové, Ph.D. za pomoc, rady a vedení této práce. Také bych ráda poděkovala všem ženám, které se zúčastnily výzkumu nebo mi poskytly kontakt na další respondentky. V neposlední řadě děkuji všem, kteří mi pomohli s opravami a poskytovali mi podporu a povzbuzení.

Prohlášení

Místopřísežně prohlašuji, že jsem bakalářskou diplomovou práci na téma „Coming out bisexuálních žen“ vypracovala samostatně pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a uvedla jsem všechny použité podklady a literaturu.

V Olomouci dne.....

Podpis.....

Obsah

Úvod.....	5
Teoretická část	6
1. Bisexualita	6
1.1. Definice a základní vymezení.....	6
1.2. Teoretické přístupy k bisexualitě.....	8
1.3. Historický kontext bisexuality	10
1.4. Pozice bisexuality mezi heterosexuální a homosexuální.....	11
1.4.1. Heteronormativa	11
1.4.2. Bifobie a monosexismus.....	13
2. Formování sexuální identity	15
2.1. Lineární modely formování sexuální identity.....	15
2.1.1. Cass a teoretický model formování homosexuální identity	16
2.1.2. Vývoj lesbické identity Chapman a Brannock	18
2.1.3. Colemanovy vývojové fáze procesu coming outu.....	19
2.1.4. Vývoj homosexuální identity Troidena	20
2.1.5. Kritika lineárních modelů.....	21
2.2. Modely formování bisexuální identity.....	23
2.2.1. Témata coming outu bisexuálních žen dle Twinning.....	24
2.2.2. Bisexuální identita dle Weinberga, Williamse a Pryora.....	24
2.2.3. Stádia formování bisexuální identity dle Bradford	25
2.2.4. Podmínky pro vytvoření bisexuální identity dle Fox	26
2.2.5. Specifika bisexuálního coming outu	27
Praktická část	29
3. Formulace výzkumného problému	29
3.1. Cíle výzkumu	29
3.2. Výzkumné otázky	29

4. Metodologický rámec	31
4.1. Aplikovaná metodika	31
4.2. Metoda sběru dat.....	31
4.3. Výzkumný soubor.....	32
4.4. Způsob analýzy dat	35
5. Výsledky	36
6. Odpovědi na výzkumné otázky.....	46
7. Diskuze	49
8. Závěry	56
Souhrn.....	58
Literatura.....	62
Přílohy.....	67

Úvod

Přestože coming outu lesbických žen a gay mužů se věnuje velké množství odborných prací z různých perspektiv, bisexuálním osobám se podobné pozornosti nedostává. I přes to, že je bisexualita v posledních letech stále více diskutovaná, obklopuje tento pojem mnoho nejistot a rozporuplných postojů.

Přestože není jednotně přijímaná definice bisexuality, v LGBT¹ komunitě se začíná objevovat stále více lidí, identifikujících se jako bisexuální. Rozhodně je to tedy fenomén, který stojí za zmínku a hlubší prozkoumání.

V zahraniční literatuře se už od osmdesátých let začaly vynořovat snahy bisexualitu podrobněji popsat a prozkoumat. V české literatuře se však objevuje spíše mimochodem a mnohými odborníky je odsouzena do oblasti mýtů. Převládá názor, že se jedná pouze o přechodný jev, přestože nemálo zahraničních longitudinálních studií poukazuje na pravý opak. I to byl jeden z důvodů pro zvolení tohoto tématu.

Zároveň jsme si na základě zkušeností z rozhovorů s několika bisexuálními ženami povšimli, že se v jejich příbězích o coming outu objevují určité podobnosti. Po konzultaci nápadu došlo k rozhodnutí pojmout výzkumnou část kvalitativně a zaměřit se především na exploraci daného tématu a získání základní představy o charakteristikách coming outu u bisexuálních žen.

V teoretické části shrneme základní poznatky vztahující se k bisexualitě a její rozdílná pojetí. Dále se budeme soustředit na coming out a modely, které jsou s ním spojené. V praktické části potom popíšeme kvalitativní výzkum zaměřující se na zkušenosti s vnitřním i vnějším coming outem u vzorku bisexuálních žen na základě polo-strukturovaných rozhovorů.

Cílem práce je tedy nejen reflektovat a podpořit výzkum bisexuality v české odborné literatuře a pojmenovat základní charakteristiky objevující se u bisexuálních žen v průběhu formování jejich sexuality, ale také položit základy případnému dalšímu výzkumu na toto téma.

¹ Zkratka LGBT pochází ze slov lesbian (lesba), gay, bisexual (bisexuální lidé) a transgender (pozn.: v literatuře také transsexuální). Používá se jako souhrnné označení osob s menšinovou sexuální orientací a genderovou identitou (Mossman, 2000).

Teoretická část

1. Bisexualita

1.1. Definice a základní vymezení

Samotné vymezení bisexuality není možné zakotvit na jedné pevně dané definici především proto, že prozatím nebyla žádná z formulovaných definic všeobecně přijatá jako výchozí či závazná. Bisexualitu jako takovou lze navíc chápat z několika možných perspektiv a teoretických konstruktů, a na základě těch je zároveň možné ji různě definovat.

Prvním z nich je bisexuální **orientace**. Všeobecné pojetí sexuální orientace je charakterizováno jako trvalé objektové zaměření sexuality jedince (Weiss, 2010). Toto zaměření se může projevovat v podobě erotických fantazií a sexuální či emoční přitažlivosti (Firestein, 1996). Dle tohoto pojetí by tedy byli za bisexuální osoby považováni ti, kteří by během svého života zažívali sexuální a/nebo emoční přitažlivost k oběma pohlavím a v jejichž sexuálních fantaziích by se objevovali jak muži, tak ženy.

Dalším z nich je sexuální **chování**, které je běžně chápáno jako viditelná realizace sexuality, tedy osobou realizované sexuální akty (Weiss & Zvěřina, 2001). Bisexuální chování by v tomto případě představovalo realizaci sexuálních aktivit s osobami se stejným i opačným pohlavím. V pojetí, ve kterém je bisexualita vnímána jako třetí validní sexuální orientace, je bisexuální chování nazíráno jako přirozená realizace sexuální přitažlivosti pocíťované k oběma pohlavím. V kontrastu s tím v koncepci, která bisexualitu chápe pouze jako přechodnou či experimentální fázi, je bisexuální chování pojímáno pouze jako izolované a specifické situační jednání heterosexuálních či homosexuálních lidí, kteří ze zvědavosti zkoumají hranice své sexuality, nebo se nacházejí v situaci, kde nemají možnost sexuálních aktivit s preferovaným pohlavím².

Posledním z těchto konstruktů je sexuální **identita**, kterou rozumíme vědomé sebepojetí jedince v rámci toho, ke komu je emočně či sexuálně přitahován (Reiter, 1989). Bisexuální identita je tedy vnímání sebe sama jako bisexuálního na základě prožívané či prožité sexuální či emoční přitažlivosti k mužům i ženám. Zároveň není pro většinu lidí identifikujících se jako bisexuální podstatné, zda je prožívaná přitažlivost realizovaná skrz sexuální chování (Rust, 2000). Sexuální identita je často zmiňovaná pod názvem sebeidentifikace, pro

² V odborné literatuře také označováno pojmem *situační homosexualita/situační bisexualita* nebo *sekundární bisexualita* (Fox, 2003).

zdůraznění, že není založena na splnění přesných podmínek pro příslušnost k určité skupině, ale pouze na základě vědomého rozhodnutí.

Respondentky pro praktickou část práce jsme vybírali na základě kritérií vycházejících ze sexuální identity a sexuálního chování (podrobněji v kapitole 4.3. Výzkumný soubor).

Různé způsoby pojetí a definování bisexualitativ ovšem přinášejí nejednu komplikaci do snah bisexualitu popsat a prozkoumat. Pokud není pojem samotný dostatečně ohraničen, výzkum jeho výskytu či charakteristik je velmi nesourodý. I to má z velké části za následek rozličné výsledky zahraničních studií prevalence bisexualitativ a jejich charakteristik.

U jednotlivých pojetí se navíc vyskytuje množství komplikací podmíněných individuálními projevy jedince. U bisexuálního chování například vyvstává problém, pokud je bisexuálně orientovaný člověk v monogamním vztahu s druhou osobou. Jeho sexuální chování se tedy stává buď homosexuálním či heterosexuálním na základě vytvořeného závazku. Přestává v tu chvíli být bisexuálním? Jedná se o podobnou situaci, jako když osoba dobrovolně vstoupí do celibátu – tímto rozhodnutím se nestává asexuální; pořád pociťuje sexuální přitažlivost a touhu, pouze se jí vědomě rozhodne nerealizovat.

U části homosexuálních i heterosexuálních osob se také může objevit období bisexuálního chování, které dalším způsobem komplikuje popsání bisexualitativ. Například mnoho homosexuálních osob před svým coming outem projde jedním či více heterosexuálními vztahy. Na druhou stranu může člověk prožívat sexuální a/nebo emoční přitažlivost k oběma pohlavím ale identifikovat se jako homosexuální/heterosexuální, protože preferuje sexuální a partnerské vztahy pouze s muži nebo s ženami.

Dále se objevuje otázka poměru sexuálního chování či prožívané přitažlivosti k mužům a ženám – bisexualita bývá často v literatuře charakterizována vyrovnaným poměrem těchto projevů, přestože v praxi to tak ne vždy bývá (Rust, 2002). V případě, že se budeme řídit sexuálními chováními, jaký poměr je potom ještě možné považovat za bisexuální chování a v jakém případě už se jedná o výjimky u homosexuální nebo heterosexuální osoby?

Otázkou je, kde určit hranici mezi homosexualitou, heterosexualitou a bisexualitou nejen v teoretických podkladech ale dále i ve výzkumech zaměřujících se na sexualitu, jež z nich vycházejí. Proto by bylo vhodné využívat pro vymezení bisexualitativ všechny nebo alespoň více z těchto perspektiv.

1.2. Teoretické přístupy k bisexualitě

V rámci definování bisexuality v kontextu dalších sexuálních orientací jsou dominantní především dva přístupy, odlišující se pojmáním sexuality z pohledu možnosti její změny. Jsou jimi biologický esencialismus a sociální konstruktivismus (Diamond, 2008).

Biologický esencialismus chápe sexuální orientaci jako pevnou a neměnnou vrozenou predispozici, jež se během života manifestuje konzistentním prožíváním přitažlivosti ke stejnému nebo opačnému pohlaví. Zároveň je dle tohoto přístupu determinována působením prenatalních vlivů jako jsou genetické faktory, produkce hormonů, působení stresu a dalších specifických látek na vyvíjející se plod (DeCecco & Elia, 1993).

Oproti tomu sociální konstruktivismus nevnímá sexuální orientaci jako jasně determinovanou vlastnost ale spíše jako konstrukt, který je ohraničen v rámci konkrétního kulturního a historického kontextu. Sexuální orientace je z tohoto pohledu determinována individuálním vnímáním sexuality jako takové a jejích projevů, a zároveň se formuje a proměňuje během života na základě nových zkušeností a sociálního kontextu, ve kterém se dotyčný pohybuje (Vance, 1989).

Na základě těchto dvou odlišných přístupů můžeme rozlišit tři způsoby vnímání a definování bisexuality, které se nejčastěji objevují ve vědeckých pracích na toto téma. Prvním z nich je pojmání bisexuality jako přechodné či experimentální fáze. V tomto pojetí je bisexualita vnímána pouze jako přechodná fáze homosexuálních žen a mužů, předcházející plnému přijetí homosexuální identity, nebo jako experimentální chování heterosexuálních žen a mužů, ať již z důvodu zkoumání hranic své sexuality, situačních vlivů, či snahy o získání pozornosti nebo prestiže u opačného pohlaví (Rust, 2000).

Tento trend je typický pro mnohé české i zahraniční studie zabývající se sexualitou; zároveň je velmi prominentní také mezi předními českými sexuology. Jedním z hlavních argumentů je, že téměř všichni lidé, kteří se považují za bisexuální, se dříve nebo později „vyhraní“ jedním nebo druhým směrem. Otázkou potom zůstává, zda je to skutečně z důvodu příklonění se k homosexualitě nebo heterosexualitě na základě poklesu prožívání sexuální či emoční přitažlivosti k druhé skupině, následkem únavy z nutnosti stále dokazovat, že jejich sexuální orientace je skutečná, podrobení se sociálnímu tlaku si jedno z pohlaví vybrat nebo usazení se s trvalým partnerem.

Druhým z nich je definování bisexuality jako třetí, svébytné sexuální orientace (Firestein, 1996). Definice bisexuality jako samostatné orientace ji ale často redukuje na „kombinaci“

heterosexuality a homosexuality; bisexualita se tak dle tohoto pojetí nachází přesně uprostřed a vyznačuje se stejnou mírou přitažlivosti k mužům i ženám. Následkem toho je „pravá bisexualita“ považovaná za velmi vzácnou. Tento přístup zároveň dává vzniknout mylným přesvědčením o bisexuálních lidech jako promiskuitních osobách, které přitahuje každý, nebo kteří nemohou být uspokojeni pouze jedním partnerem (Rust, 2002).

Oba tyto způsoby vnímání bisexuality jsou postavené na přístupu biologického esencialismu. V kontrastu s tím přichází sociální konstruktivismus s představou bisexuality jako proměnlivé orientace, kdy není vnímána jako střed mezi heterosexualitou a homosexualitou ale spíše jako schopnost k proměnlivosti (*fluidity*); bisexuální lidé tedy na základě kulturního kontextu a svých zkušeností prožívají sexuální přitažlivost jak k mužům, tak k ženám a to v různé míře a intenzitě v průběhu celého života. Toto pojetí bisexuality bylo podpořeno především desetiletou longitudinální studií bisexuality u žen (Diamond, 2008).

Na základě sociálně konstruktivistického pojetí bisexuality je také nutno podotknout, že pohlaví partnera není jedním z kritérií přitažlivosti na rozdíl od heterosexuality a homosexuality. Jak bylo zmíněné výše, u biologicky esencialistického pojetí bisexuality jako třetí svébytné orientace, se často objevuje opačný přístup – pro bisexuální osoby je dle něho pohlaví a charakteristiky s ním spojené stejnou podmínkou jako pro monosexuálně³ orientované jedince (Rust, 2002). Ross a Paul (1992) ale například uvádí, že alespoň u některých bisexuálních osob není přitažlivost podmíněná charakteristikami spojenými s jejich pohlavím, ale fyzickými a osobnostními charakteristikami, které jsou na pohlaví nezávislé (pokud na pohlaví závislé jsou, jsou shledány přitažlivými bez ohledu na to, zda se objevují u mužů či žen). V tomto kontextu je nutné si uvědomit, že bisexualitu není vhodné vnímat jako sexualitu na pomezí heterosexuality a homosexuality, protože je tím „bisexualita konstruovaná v rámci té charakteristiky, kterou není definovaná: pohlaví“ (Rust, 2000, 209).

Definování bisexuality v kontextu sociálního konstruktivismu je také spojeno s myšlenkami Garber (1995), která bisexualitu nevnímá jako sexualitu stojící na pomezí heterosexuality a homosexuality, ale jako něco, z čeho tyto monosexuality vychází. Z bisexuality se tak stává

³ Monosexuální orientací je myšlena heterosexualita či homosexualita, tedy sexuální orientace, definované přitažlivostí k jednomu (stejnému či opačnému) pohlaví (Garber, 1995).

nadřazený pojem identický se sexualitou a sexuální identitu potom nahrazuje pojem bisexuální erotismus (*bisexual eroticism*).

Ross a Paul (1992) dokonce místo vnímání sexuality jako kontinua od heterosexuality, přes bisexualitu až po homosexualitu, navrhli odlišné pojetí, kde se monosexuality (heterosexualita a homosexualita) nachází na jednom konci škály, jako sexuality definované pohlavím partnera, a bisexualita na druhém.

Pro účely této bakalářské práce se budeme řídit definováním bisexuality jako třetí svébytné kategorie sexuální orientace, kterou ale zároveň budeme vnímat i z pohledu sociálního konstruktivismu, tedy jako schopnosti k proměnlivosti sexuality, jež je konstruována skrze sociálně-kulturní kontext.

1.3. Historický kontext bisexuality

Pojem bisexualita se poprvé objevuje na přelomu devatenáctého a dvacátého století. Z počátku významově odpovídá tomu, co je považováno za biologický hermafroditismus. O něco později se jeho význam posouvá spíše k psychickému hermafroditismu, skrze který bylo vysvětlováno sexuální chování k osobám stejného pohlaví – v následku inverze maskulinních a femininních charakteristik jedince (George, 1993).

Podobné tendence byly nejdříve typické i pro Freudovo dílo. Osoby, které měly styk s muži i ženami (nebo toho byly schopné) zpočátku Freud označoval jako další druhy invertů (*inverts*)⁴ – dohromady popsal tři druhy. V pozdějších letech pro ně ale začal používat pojmem bisexuálové (Fox, 2003).

Ve čtyřicátých a padesátých letech došlo k zásadnímu pokroku ve vnímání sexuální orientace především díky studiím realizovaným Alfredem Kinseym a jeho kolegy. Na základě svých výzkumů formulovali sedmi stupňovou škálu a posunuli vnímání sexuální orientace z dosud všeobecně sdílené myšlenky binárních kategorií spíše k představě kontinuálního spektra (Rust, 2000).

Alfred Kinsey pojem bisexualita vnímal také ve významu biologického hermafroditismu, proto se v jeho práci setkáme pouze s pojmy heterosexualita a homosexualita (Udis-Kessler,

⁴ Invert (*invert*) bylo v minulosti používané jako označení pro homosexuální muže (Fox, 2003).

1992). Stupně 1 až 5⁵ ale odpovídají určitému bisexuálnímu chování (Kinsey, Pomeroy, Martin & Gebhard, 1998).

Rozvinutou variantou Kinseyho škály je Klein Sexual Orientation Grid, jež sexuální orientaci také pojímá jako kontinuální spektrum ale zároveň kromě sexuálního chování zahrnuje sexuální a emoční přitažlivost, společenské preference, sexuální fantazie, životní styl v kontextu sexuality a sebe-identifikaci, které zároveň popisuje v kontextu času: minulosti, současnosti a ideálního já (Rust, 2000).

Až do šedesátých let se bisexualita ztrácela mezi pojmy heterosexuality a homosexualita a především v odborné literatuře i výzkumných studiích byl primární zájem zaměřen na homosexualitu (Angelides, 2001). Teprve v osmdesátých letech se začala bisexualita pomalu prosazovat jako svébytná sexuální orientace (George, 1993). To mohlo být z velké části způsobeno diskuzí a zájmem o bisexualitu ve světle probíhající AIDS krize, kdy především bisexuální muži byli terčem negativního zájmu veřejnosti (Rust, 2002).

Studie sexuálního chování, do kterých byla bisexualita zahrnuta, jako například výzkum Kinseyho a jeho kolegů (1948, 1953), ale i Masterse a Jonesové (1979) a Wellingse (1994), byly zaměřeny především na bisexuální chování (Yoshino, 2000).

1.4. Pozice bisexuality mezi heterosexuality a homosexualitou

Stejně jako si bisexualita snaží vybojovat svou pozici jako svébytná sexuální orientace, tak i bisexuální osoby se snaží najít své místo v LGBT komunitě a heterosexuální společnosti.

Přestože se o bisexualitě začíná v posledních letech mluvit stále více, její postavení v rámci gay a lesbické sexuální orientace v LGBT komunitě je stále nejisté. Stejně tak je problematické vnímání bisexuality heterosexuálními lidmi. Oba tyto fenomény jsou výrazně ovlivněny nejen nejistotou ve faktickém uchopení bisexuality jako takové, ale také kombinací jevů souvisejících a vycházejících z nastavení sociálního kontextu, ze kterého společnost vychází.

1.4.1. Heteronormativa

Heteronormativa je takový přístup, ve kterém je heterosexuality považována za normu a všechny ostatní sexuální orientace jsou potom vnímány jako odchylky od této normy

⁵ Na Kinseyho škále znamenaly jednotlivé stupně: 1 – převážně heterosexuální a pouze výjimečně homosexuální, 2 – převážně heterosexuální a příležitostně homosexuální, 3 – stejně heterosexuální jako homosexuální, 4 – převážně homosexuální a příležitostně heterosexuální, 5 – převážně homosexuální a pouze výjimečně heterosexuální (The Kinsey Scale).

(Spargo, 2001). Jedním z jejích projevů je nahlížení na sexuality lidí okolo nás způsobem „heterosexuální, dokud se neprokáže opak“. I to je důvodem, proč by velmi málo lidí při pohledu na pár ženy a muže zvažovalo i jinou než heterosexuální orientaci daných osob, tedy například že místo heterosexuálního muže a heterosexuální ženy by se mohlo jednat o bisexuálního muže a ženu (Rust, 2002).

I proto jsou bisexuální lidé s partnerem opačného pohlaví vystaveni většímu tlaku na prokazování legitimacy své sexuální orientace a zároveň si jsou díky většímu množství bi-negativních reakcí ve své identitě méně jistí (Dyar, Feinstein & London, 2014).

S heteronormativním přístupem je konfrontován každý, který se této normě nějakým způsobem vymyká, především v kontaktu s heterosexuálními osobami, jež automaticky předpokládají, že je stejně jako oni heterosexuální.

Tento způsob vnímání heterosexuality jako normy a všech ostatních sexualit jako něčeho z normy vybočujícího je z velké části důvodem vzniku negativních postojů vůči ostatním sexuálním orientacím. Na heteronormativním podkladu tak staví homofobie, ale také bifobie či bi-negativita a monosexismus.

Heteronormativa může také hrát jistou roli v poznatku, že bisexuální lidé získávají první homosexuální zkušenosti v pozdějším věku, protože nejsou dostatečně motivováni přitažlivostí ke stejnému pohlaví prozkoumávat kvůli existující a uspokojivé přitažlivosti k pohlaví opačnému (Martos, Nezhad & Meyer, 2015).

Díky tomuto přístupu tak má každý jedinec primárně vytvořenou heterosexuální identitu ještě před tím, než začne prožívat sexuální přitažlivost ke komukoliv. Následkem toho je potom vnitřní coming out procesem zpochybnění a odmítnutí této identity a přijetí identity nové.

1.4.2. Bifobie a monosexismus

V roce 1972 přichází sociologie s pojmem homofobie (Eliason, 2000), který definuje jako soubor negativních postojů a pocitů vůči osobám s homosexuální orientací (Renzetti & Edleson, 2008). Pojmenování a definování homofobie bylo zásadním krokem na cestě k rovnocennosti mezi homosexuály a heterosexuály, neboť vinu za negativní přístup k jejich sexualitě přesouvalo z homosexuálních osob na postoje a chování těch, kteří se ho dopouštěli (Eliason, 2000).

Bifobie má potom velmi podobný význam – negativní postoje a pocity k bisexuální orientaci a bisexuálním osobám (Bennet, 1992). Její variantou je bi-negativita, která zahrnuje hostilní či přezíravé chování k bisexuálním lidem (Eliason, 2000).

Na rozdíl od homofobie⁶ ale bifobie stejně často přichází jak od heterosexuálů, tak i od osob s homosexuální a lesbickou orientací. V tomto případě jsou bisexuální lidé ohroženi oběma skupinami (Ochs, 1996). Dalo by se říci, že pro gay muže a lesbické ženy nejsou bisexuální lidé dostatečně homosexuální, na druhou stranu pro heterosexuály jsou příliš homosexuální.

Koncept bisexuality navíc do jisté míry homosexuální osoby ohrožuje. Začíná totiž zpochybňovat ostrost jasně vymezených kategorií homosexuality a heterosexuality, které umožnily gayům a lesbickým ženám se politicky organizovat a spojit do jednoty schopné bojovat za rovná práva (Eliason, 2000).

Heteronormativa ale nepodporuje jen existenci homo- a bifobie; velmi úzce souvisí i s monosexismem. Tento pojem představuje systém přesvědčení a postojů, které vnímají sexuální přitažlivost k jednomu pohlaví jako jedinou správnou (ať už se jedná o pohlaví opačné či stejné, tj. heterosexualitu nebo homosexualitu). Bisexualita, která se v tomto aspektu oproti monosexualitám odlišuje, je tedy následkem monosexismu zpochybňována nebo přímo devalvována (Rust, 2002).

Bifobie může mít mnoho podob, jedním z nejčastějších je zpochybňování bisexuality jako skutečné sexuální orientace (Bennet, 1992). Bifobní osoby mohou trvat na tom, že bisexuální lidé pouze prochází dočasnou fází a po určité době se přikloní k jedné ze „skutečných“ sexuálních orientací, nebo mohou být přesvědčeni o tom, že se bisexuálové snaží zachovat

⁶ Homofobie prožívaná a realizovaná homosexuálními osobami je potom označována jako zvnitřněná homofobie (Meyer, Dean, 1998).

privilegia spojená s heterosexuálností, nebo že nedokážou překonat zvnitřněnou homofobii a plně přijmout svou homosexuální identitu (Rust, 2002).

Morh a Rochlen (1999) například udávají, že mezi heterosexuálními respondenty převažovalo přesvědčení, že ženy identifikující se jako bisexuální pouze experimentují se svou sexualitou a muži s bisexuální identitou ve skutečnosti doposud plně nepřijali svou homosexuální orientaci.

Spolu s odmítáním existence bisexuality jako validní sexuální orientace se bifobie projevuje i ve formě stereotypů, neboli souborů charakteristik, které jsou bisexuálům jako skupině přisuzovány. Těmi jsou například přesvědčení, že bisexuální osoby žijí v neustálém konfliktu mezi svou homosexuální a heterosexuální stránkou. V návaznosti na to také existují stereotypy o nadměrné promiskuitě bisexuálních osob, protože nemůžou být uspokojeni pouze jedním partnerem jak po sexuální, tak po vztahové stránce (Rust, 2000).

2. Formování sexuální identity

Proces utváření sexuální identity a její sdílení s ostatními je často označován pojmem coming out (z anglického *coming out of the closet*). Výraz coming out se poprvé objevuje na začátku 20. století a to jako slovní spojení odvozené z prvního veřejného vystoupení (*coming-out*) mladých dívek vyšší třídy na jejich debutantském večírku, kdy byly představené přítomné společnosti (Chauncey, 1994).

Coming out se tedy zpočátku objevoval bez přídavku *of the closet* a to v kontextu sdělení své sexuální orientace ostatním lidem (nejčastěji rodině a svému okolí) a tím i jako vstup do homosexuální společnosti, tedy ne první vystoupení z *něčeho* negativního, ale směrem *do* nebo *k něčemu* pozitivnímu – v tomto případě LGBT komunitě. Tento význam se ale začal v průběhu šedesátých let postupně měnit a v následku Stonewallských nepokojů⁷ se přetvořil na *coming out of the closet* a to nejspíš po spojení s úslovím kostlivce ve skříni (*skeleton in the closet*), protože homosexuální lidé často následkem vlivu negativních reakcí společnosti začali svou sexualitu skrývat, stala se pro ně tedy pomyslným kostlivcem ve skříni. *Coming out of the closet* tedy začalo být vnímáno ve smyslu vystoupení z *něčeho*, tedy přestat se skrývat a vystoupit z útisku, samoty a sebe-nenávisti (Tamashiro, 2005).

V tomto smyslu se pojem coming out používá dodnes, ovšem v průběhu sedmdesátých a osmdesátých let byl díky formulaci rozličných modelů konstrukce sexuální identity jeho význam stále rozšiřován z aktu odhalení sexuální orientace svému okolí na proces formování a osvojování sexuální identity, do kterého patří nejen sdílení s ostatními lidmi (vnější coming out) ale i odhalení identity sám sobě a její přijetí a adaptování se na ní v heteronormativní společnosti (vnitřní coming out) (Rosario, Hunter, Maguen, Gwadz & Smith, 2001).

2.1. Lineární modely formování sexuální identity

První modely snažící se popsat proces formování sexuální identity byly především lineární modely popisující po sobě jdoucí fáze, které definovaly coming out jako proces (nebo událost) s určitým začátkem, průběhem a koncem⁸. Přičemž tento konečný stav je hodnocen jako pozitivní dosažení cíle. Pohyb po této pomyslné přímce dopředu byl hodnocen pozitivně, jako pokrok a postoupení na vyšší úroveň, zatímco pohyb dozadu byl vnímán jako regrese – pohyb proti směru žádoucího vývoje. Zároveň procesy probíhající před dosažením

⁷ Za Stonewallské nepokoje je považována série násilných demonstrací LGBT komunity, které se odehrály po opakovaných policejních raziích v baru Stonewall Inn v červnu 1969. Tato událost hrála zásadní roli ve vzniku hnutí boje za rovná práva LGBT lidí ve Spojených státech (Adam, 1995).

⁸ Lineární ve smyslu situované na přímce.

cíle jsou považované za aktivitu, jejímž účelem je právě dosáhnout závěrečné fáze, následkem čehož by dané procesy měly ustát. Pokud i po dosažení této konečné fáze stále pokračují, jsou vnímány jako regrese v procesu formování sexuální identity, jako krok zpátky. Cílem a výsledkem tohoto procesu je tedy přijetí stabilní homosexuální, lesbické nebo bisexuální identity (Rust, 1996).

Protože bylo za léta studia procesu coming outu formováno mnoho lineárních modelů popisujících jednotlivé fáze, bude jejich výčet v této práci omezen na pouze několik nejznámějších a nejpoužívanějších příkladů.

2.1.1. Cass a teoretický model formování homosexuální identity

Cass (1979) popsala teoretický model formování homosexuální identity na základě zkušeností z klinické praxe, získaných při práci s lesbickými ženami i homosexuálními muži. Cass pojímá formování homosexuální identity z vývojového pohledu; jedinec tedy jednotlivými fázemi prochází postupně a teprve úspěšné ukončení poslední fáze vede k plnému završení formování homosexuální identity. Tento model zakládá na teorii interpersonální inkongruence (*interpersonal inkongruence*), kdy změny v chování a vnímání sebe sama jsou podmíněny snahou odstranit disonanci mezi chováním, tím jak dotyčný vnímá sám sebe a jak je přesvědčen, že ho vnímá okolí. Homosexuální člověk tak hraje ve formování identity aktivní roli, tedy přechod z jedné fáze do druhé je iniciován vlastní aktivitou a v kterékoliv fázi může dojít k ukončení vývoje identity (*identity foreclosure*) na základě vlastního rozhodnutí.

Zároveň podotýká, že délka jednotlivých fází se bude individuálně lišit a dále rozlišuje osobní/soukromý (*private/personal*) a veřejný/společenský (*public/social*) aspekt formování homosexuální identity, které odpovídají vnějšímu a vnitřnímu dělení coming outu. Uvádá, že se jedná o odlišné ale přesto propojené procesy, které jsou v každé další fázi stále více svázané a po ukončení poslední fáze vyústí v integrovanou homosexuální identitu (Cass, 1979).

- **Zmatení identity** (*identity confusion*): ještě před začátkem této fáze se tvoří heterosexuální identita, podmíněná heteronormativou. Fáze zmatení identity začíná, když informace o homosexualitě, které obvykle nevyvolávají žádnou reakci, dostanou osobní význam proto, že odpovídají jednání, myšlenkám nebo pocitům jedince. Dotyčný v tu chvíli formuluje domněnku, že by toto chování mohlo být homosexuální a začne prožívat pocity zmatení a pochyb o své dosavadní identitě. Pokud je otázka homosexuality

nežádoucí, může dojít k inhibici chování, omezení přísunu informací o homosexualitě nebo popření jejich významu a následně úspěšnému či neúspěšnému odmítnutí homosexuální identity. V opačném případě jedinec začne vyhledávat více informací a vzniklý nesoulad dále prozkoumávat.

- **Zhodnocení identity** (*identity comparison*): dochází k přijetí možnosti, že by jedinec mohl být homosexuální a následuje zhodnocení sociálních aspektů navázaných na tuto skutečnost. Objevují se pocity odcizení od většinové heterosexuální společnosti a sociálních skupin (rodina, vrstevníci). Zároveň dochází ke ztrátě očekávané budoucnosti spojené s heterosexuální identitou, která prozatím není ničím nahrazena. Pokud je homosexuální identita vnímána jako žádoucí, dochází k vyrovnávání s pocity odcizení. V opačném případě dochází buď k úplnému odmítnutí homosexuální identity, nebo snižování pocitů odcizení obranami; jednou z nich je strategie ambisexuality (*ambisexual strategy*), kdy se jedinec identifikuje jako bisexuální.
- **Tolerance identity** (*identity tolerance*): na začátku této fáze se dotyčný domnívá, že je pravděpodobně homosexuální. Dochází k rozporu mezi tím, jak se vnímá on a jak ho vidí okolí. Na základě toho často dochází k prvním kontaktům s dalšími homosexuálními osobami či homosexuální komunitou. Pokud tyto kontakty přináší negativní zkušenost, dochází znovu k výskytu obran z předchozí fáze (včetně strategie ambisexuality), případně jejich omezení či odmítání homosexuální identity. V případě pozitivních zkušeností dochází k plnému přijetí homosexuální identity a přechodu do další fáze.
- **Přijetí identity** (*identity acceptance*): navazování a udržování kontaktů s dalšími homosexuálními lidmi se zintenzivňuje a zároveň jsou tyto vztahy oproti heterosexuálním považovány za stejně důležité, ne-li důležitější. V ideálním případě dochází k přijetí homosexuality a jejích projevů jako normální a rovnocenné orientace. Následkem toho začíná růst napětí v následku toho, jak ho vnímá okolí a přichází následující fáze. V opačném případě je dotyčný homosexuální jen v soukromí, případně o své sexualitě řekne jen několika blízkým, kteří mu pomáhají tuto skutečnost udržovat v tajnosti.
- **Hrdost na identitu** (*identity pride*): svět je rozdělen na heterosexuály, jejichž negativní názory a postoje vůči gayům a lesbám jsou podhodnocovány, a homosexuály, jejichž názory jsou naopak vyzdvihovány. Tím je posilována sounáležitost a roste skupinová identita a koheze. Člověk homosexuální identitu nejen přijímá, ale i preferuje – často vyhledává homosexuální kulturu a zapojuje se do aktivismu. V tuto chvíli také stále častěji odhaluje svou identitu ostatním lidem, přičemž negativní reakce považuje za

validaci svých přesvědčení, zatímco ty pozitivní způsobují další nesoulad, který vyústí v posun do poslední fáze.

- **Syntéza identity** (*identity synthesis*): s přibývajícimi pozitivními postoji heterosexuálů je dotyčný přestává vnímat pouze v negativním světle a upouští od černobílého vidění. Stále pocítuje bojovnost a hrdost na svou identitu, ale již ne tak intenzivně; jeho homosexuální identita se stává pouze jednou z částí jeho osobnosti, stejně důležitou, jako ty ostatní, čímž vývoj homosexuální identity vrcholí.

Cass tedy chápe bisexualitu pouze jako předčasně ukončený vývoj homosexuální identity ve fázi *zhodnocení identity* případně fázi *tolerance identity*, nebo jako dočasné setrvání v nich. V pozdějších pracích nicméně vychází z Kinseyho pojetí sexuality a bisexualitu uznává jako samostatnou sexuální orientaci s podobným vývojem jako má gay a lesbická identita (Fox, 2003).

2.1.2. Vývoj lesbické identity Chapman a Brannock

Chapman a Brannock (1987) uskutečnily kvantitativní výzkum na vzorku 197 lesbických žen zaměřený na formování a vznik lesbické identity. Výsledky naznačují, že lesbická orientace je zvědomělá ještě před začátkem formování lesbické identity a to na základě porovnání a kontrastu prožívaných zkušeností s heterosexuálně zaměřenou společností a kulturou. Na základě toho vytvořily pětistupňový model formování lesbické identity.

- **Orientace na stejné pohlaví** (*same sex orientation*): jsou přítomny pocity blízkosti k ženám či neschopnost pojmenovat emoce pocíťované k nim bez ohledu na to, zda si dotyčná uvědomuje, že se její city liší od těch prožívaných ostatními ženami, či zda si je vědoma významu a existence pojmu lesba.
- **Neshoda** (*incongruence*): dochází k uvědomění, že se prožívané city k ženám liší od těch, které prožívají heterosexuální ženy; mohou se objevovat pocity odcizení od heterosexuálních vrstevníků, nejistota či odpor k navazování intimních vztahů s muži, či kombinace všech těchto znaků.
- **Pochybování/prozkoumávání** (*self-questioning/exploration*): objevují se silné city k ženám, či je jimi dotyčná sexuálně přitahována. Je zvažována lesbická identita a dochází k prozkoumání této možnosti skrz kontakt s dalšími homosexuálními osobami. Pokusy o heterosexuální vztahy mohou pomoci ujasnit si své pocity, stejně tak silné pozitivní emoce po intimním či sexuálním kontaktu s jinou ženou. Dále se může objevit přesvědčení, že lesbická identita je normální a správná.

- **Sebe-identifikace** (*self-identification*): vědomé přesvědčení o tom, že je dotyčná žena lesba.
- **Volba životního stylu** (*choice of lifestyle*): identifikace s lesbickou identitou a rozhodnutí vyhledávat ženy jako budoucí životní či sexuální partnerky či nikoli.

Stejně jako Cass, i Chapman a Brannock v tomto modelu vnímají bisexualitu primárně ve formě bisexuálního chování, ve fázi *pochybování/prozkoumávání*, nebo jako projev dosavadního nepřijetí lesbické identity (Chapman & Brannock, 1987).

2.1.3. Colemanovy vývojové fáze procesu coming outu

Coleman (1982) formuloval pět stádií vývoje formování sexuální identity a coming outu. Přestože je i tento model pojímán vývojově, Coleman upozorňuje na fakt, že ne každý musí projít všemi fázemi, ani projít jimi v chronologickém pořadí; zároveň je možné, být v daný čas simultánně ve více než jedné z nich, protože proces coming outu u každého obsahuje individuální vývojové odchylky.

- **Před coming outem** (*pre-coming out*): následkem vývoje v heteronormativní společnosti, která homosexualitu vnímá jako něco nenormálního či špatného, se již v tomto období objevují silné prožitky odlišnosti jedince. Protože si ještě není vědom svých pocitů, nedokáže identifikovat co je špatně, ale přesto prožívá intenzivní negativní pocity, které se mohou projevat nízkou sebedůvěrou, depresí, somatizací či problémovým chováním. Vyvrcholením tohoto stádia je uvědomění si svých citů ke stejnému pohlaví.
- **Coming out** (*coming out*): uvědomění si svých citů ke stejnému pohlaví je často poprvé realizováno skrze fantazie a následně pokračuje vědomým přijetím homosexuální identity. Důležitým mezníkem je sdílení tohoto faktu s blízkými osobami, neboť bez pozitivních reakcí a akceptace ostatních nemůže dojít k přijetí sebe sama.
- **Prozkoumávání** (*exploration*): v této fázi dochází k experimentování s nově přijatou identitou. Pro jedince je důležité především rozvinout sociální schopnosti k navazování vztahů s homosexuálními lidmi, neboť doposud docházelo pouze k socializaci s heterosexuály. První sexuální kontakty mohou přinášet pocit validity vlastní orientace a zároveň pomáhat budovat sebevědomí. Také se může objevovat chování podobné tomu, se kterým se setkáváme v adolescenci (rebelie, sexuální experimentace aj.), protože si jedinec prošel vynucenou heterosexuální adolescencí, ale tu pravou prožívá až později s uvědoměním si své sexuální orientace.

- **První vztahy** (*first relationships*): období experimentování postupně přeroste do potřeby po blízkosti a intimitě s druhým člověkem a přichází období prvních vztahů. Dotyčný se musí naučit navigovat vztahy v heteronormativní společnosti. Tento úkol bývá často komplikován nejen nedostatkem informací a vzorů v populární kultuře či médiích, od kterých se může učit, ale i případným negativním přístupem okolí a odhodláním dosáhnout nespílitelného ideálu. První vztahy tak často končí špatně, ale s rostoucím množstvím zkušeností získává dotyčný potřebné znalosti k udržení stabilního a naplňujícího vztahu.
- **Integrace** (*ingratiion*): postupně dochází ke konfrontaci s novými informacemi o sobě a novými koncepty, které je nutno nějakým způsobem integrovat do existující identity. Zároveň může docházet k dočasnému návratu do některé z předchozích fází.

Coleman vnímá sexualitu spíše jako kontinuum dle Kinseyho modelu, takže uznává, že ne všichni musí být striktně homosexuální nebo heterosexuální a sexuální orientaci je možné pojímat z různých pohledů. Bisexualitu proto považuje za samostatnou třetí sexuální orientaci. Zároveň ale dodává, že tato individuální variabilita nepředstavuje zásadní odchýlení od jeho modelu (Coleman, 1982).

2.1.4. Vývoj homosexuální identity Troidena

Troidenův (1988) model formování homosexuální identity sestává ze čtyř stádií. Autor ale upozorňuje na fakt, že vývoj sexuální identity je velmi individuální a může probíhat i spirálovitě. Jednotlivé fáze se tedy mohou překrývat, začínat či končit později, než jak je v modelu uvedeno a zároveň se opakovat. Také zmiňuje, že se jedná o ideální model, který přesně v této podobě v podstatě neexistuje, ale je pouze jakousi rámcovou informací, díky které je možno proces coming outu podrobit statistickému zpracování a zároveň se mít při práci s takovýmto člověkem čeho držet. Také uvedené věkové rozmezí se může ve skutečnosti výrazně lišit, neboť byly k určení časového rámce jednotlivých fází použity věkové průměry, které mohou být silně ovlivněny outliersy.

- **Senzitizace** (*sensitization*): tato fáze probíhá většinou ještě před začátkem adolescence. Homosexuální lidé v této době jen velmi výjimečně prožívají zkušenosti spojené s city ke stejnému pohlaví, ale velmi často popisují přítomnost pocitů odlišnosti od

heterosexuálních vrstevníků. Tyto pocity mohou být navázány na nepřítomnost zájmu o stejné pohlaví či aktivity genderově⁹ atypické či neutrální.

- **Zmatení identity** (*identity confusion*): obvykle začíná v adolescenci, kdy se jedinec na základě pocíťované přitažlivosti ke stejnému pohlaví, nebo sexuálních zkušeností začne domnívat, že by mohl být homosexuální. Následkem toho se objevují pocity zmatení a úzkosti na základě neshody s dosavadním sebe obrazem. Autor dále uvádí pět druhů reakcí na tyto pocity: popření (*denial*), náprava (*repair*), vyhýbání (*avoidance*), redefinování (*redefinition*) a přijetí (*acceptance*).
- **Přijetí identity** (*identity assumption*): v této fázi přijímá homosexuální identitu a sdílí tuto informaci s druhými lidmi. Pro přijetí identity je podstatný sebe obraz jako homosexuála, tolerance a přijetí této identity, pravidelný kontakt s dalšími homosexuály, sexuální experimentace a prozkoumávání homosexuální kultury. Po přijetí identity musí dotyčný čelit sociálnímu stigmatu, spojenému s homosexualitou – s tím se vyrovnává pomocí několika strategií jako kapitulace, uchýlení se k sociálně vyžadovaným stereotypům, udržování dojmu heterosexuality nebo skupinové afiliace.
- **Závazek** (*commitment*): po přijetí identity následuje určitá forma závazku, který je charakterizován vnitřními a vnějšími indikátory, jako přijetí homosexuálního „stylu života“, dlouhodobý vztah s partnerem stejného pohlaví nebo informování rodiny či přátel o své sexuální identitě.

Přestože ve fázi zmatení identity uvádí Troiden strategii ambisexuality (*ambisexual strategy*) jako jeden ze způsobů redefinování, považuje bisexualitu za svébytnou třetí sexuální orientaci. Při kategorizaci bisexuality vychází z Kinseyho kontinuálního pojetí sexuality. Také podotýká, že není možné určit, zda proběhlé změny v sebe-identifikaci jsou následkem sebepoznání, nebo obranou před tvořící se homosexuální nebo bisexuální identitou. Proto je nutné k nim přistupovat jako k validním změnám vlastní identity a nechat dotyčného tento stav zvážit s odstupem času a po získání nových informací (Troiden, 1989).

2.1.5. Kritika lineárních modelů

Přestože některé lineární modely bisexualitu zmiňují nebo přímo zahrnují, většina z nich neměla ve zkoumaném vzorku dostatečné zastoupení bisexuálních osob. „*Mnoho*

⁹ Pojem gender je tu používán jako sociální konstrukt představující soubor určitých vlastností a chování, kategorizovaných dle kulturních představ svázaných s pojmy feminita a maskulinita. Gender je podmíněn kulturním a historickým kontextem a je nutno ho tedy odlišovat od pojmu (biologického) pohlaví (Skelton, Francis & Smulyan, 2006).

výzkumníků ve skutečnosti takovému jedinci ze svých výzkumů vyřazuje, protože je složité je zařadit“ (Diamond & Savin-Williams, 2000, 300).

V některých případech jsou bisexuální ženy a muži také sloučeni s homosexuálními ženami a muži, pro jednodušší kategorizaci, či při dotazování na sexuální orientaci dostali jen omezenou možnost výběru kategorií sexuality, což má za následek zkreslení dat (Rust, 2000).

Přestože většina lineárních modelů přiznává, že proces utváření sexuální identity může být pro každého individuální, většina z nich přesto prezentuje model na sebe navazujících fází, které jsou často svázané s konkrétními vývojovými obdobími. Coming out v pozdějším věku ale není výjimkou (Eliason & Schope, 2007), zvláště u bisexuálních žen, jejichž sexuální identita se vytváří v průměru déle a později (Rust, 1996).

Bývá také zdůrazněno, že vrcholem a cílem procesu coming outu je přijetí trvalé a stabilní identity, která přesně reprezentuje jedince „pravou podstatu“. Sexualita u žen je ale velmi často charakterizována jistou dávkou proměnlivosti (*fluidity*), kdy jak bisexuální ženy, tak ženy lesbické o své sexuální identitě pochybují i po prvním coming outu. Často mezi těmito identitami přechází (případně i mezi *unlabelled*¹⁰, neboli odmítnutí jakékoliv identity) a i s odstupem času se u nich objevuje pokračující nejistota ohledně jejich sexuality (Rust, 1996; Diamond, 2008).

Velká část studií zaměřujících se na vývoj sexuální identity u žen také poukazuje na fakt, že jen u velmi malého procenta z nich se objevují typické znaky z lineárních modelů (Rust, 1996). Diamond (1998) dokonce uvádí, že pouze 29% lesbických žen a 26% bisexuálních žen popsalo některé ze znaků charakteristických pro tyto modely coming outu (Diamond, 1998).

U modelů, které bisexualitu vnímají jako svébytnou kategorii, také převažuje mylný předpoklad, že uvědomění si své sexuální orientace probíhá u homosexuálních a bisexuálních jedinců stejně. Bisexuální jedinci zpravidla prožívají primárně přitažlivost k jednomu pohlaví a svou sexuální orientací si uvědomují v průměru později (Martos et al., 2015), teprve ve chvíli, kdy jsou jejich pocity k dosud nepreferované skupině natolik silné, že je již není možné zpochybnit jako pouhou náklonnost, obdiv či výjimku.

¹⁰ V překladu znamená „bez nálepky“.

Většina lineárních modelů také proces utváření sexuální identity vnímá jako proces objevování, tedy vycházející z člověka samého. Pokud je ale nutnost formování sexuální identity v reakci na heteronormativní společnost, sociální útlak a stigma spojené s neheterosexuálními identitami, je nutno identitu vnímat z pohledu sociálního konstruktivismu, tedy formovanou v rámci společenského kontextu (McCarn & Fassinger, 1996).

„Identita tedy reflektuje spíše sociálně-společenské než osobnostní uspořádání, a coming out je proces definování se skrze sociální konstrukty, spíše než objevování sama sebe“ (Rust, 1996, 44). Na utváření sexuální identity tak má vliv nejen význam jednotlivých označení ovlivněný sociálním klimatem v daném okamžiku, jako například konotace spojené s označením lesba, gay či bisexuál/ka, ale i existence potřebné terminologie (Eliason & Schope, 2007).

V současné době mají zásadní vliv na rozvoj společnosti informační technologie, především internet. Díky tomuto spojení mají LGBT lidé lepší přístup k informacím, mohou komunikovat s dalšími lidmi v podobné situaci, sdílet s nimi své zkušenosti a vytvářet podpůrné komunity i bez nutnosti geografické blízkosti. Díky informačním technologiím a postupujícímu výzkumu na poli sexuality a genderu, se významy dříve jasně definovaných kategorií začínají rozmazávat a měnit, což dává možnost vzniku novým diskurzům. Formování sexuální identity se tak více než dříve stává věcí silně navázanou na změnu společenského klimatu a vlivu kultury (a subkultur), a tyto změny je třeba brát v potaz (Eliason & Schope, 2007).

I přesto je nutno dodat, že tyto modely přinášejí určitý užitek. Jednak je možno je využít jako rádce pro práci v terénu s LGBT komunitou, pokud jsme si vědomi omezení a nedostatků, které tyto modely přinášejí. Především ale pokládají základ a přinášejí informace pro další navazující výzkum v oblasti formování sexuální identity.

2.2. Modely formování bisexuální identity

Od 80. let se v literatuře začaly objevovat první pokusy popsat průběh formování sexuální identity specificky u bisexuálních osob a porovnávat tyto poznatky s dosavadními existujícími modely coming outu vytvořených převážně na gay mužích a lesbických ženách. Jejich autoři se zaměřují především na vliv bi-negativního okolí a nutnost odmítnout nejen heterosexuální ale i homosexuální identitu (Rust, 2002). V následujících kapitolách se pokusíme uvést přehled nejpoužívanějších modelů bisexuálního coming outu.

2.2.1. Témata coming outu bisexuálních žen dle Twinning

Twinning (1983) se ve své disertační práci zaměřila na kvalitativní výzkum témat objevujících se v procesu coming outu u bisexuálních osob. Uskutečnila rozhovory s deseti bisexuály a na základě toho formovala několik úkolů, se kterými se bisexuální lidé setkávají při procesu osvojování si své sexuální identity: přijetí sebe sama, zvládnutí homofobie ve svém okolí, vytvoření podpůrné sítě, svěření se se svou sexualitou rodině a přátelům, a vypořádání se s coming outem v profesním kontextu.

Autorka došla k závěru, že coming out by měl být vnímán spíše jako kontinuální proces, než postupně probíhající vývojová stádia a že je tento proces v mnohém spojen s formováním identity dospělého (Twinning, 1983).

Twinning (1983) také poukazuje na to, že nedostatek vnější podpory a organizované komunity má za následek především důraz na kognitivní procesy během jedincovy snahy pochopit a diferenciovat svou sexuální identitu. K vytvoření pozitivního konceptu sama sebe nezávislého na sociálních normách, stejně tak jako oceňování pozitivních emočních vztahů se ženami, dochází potom na základě vlastních duševních procesů jedince a ne na základě validity z okolí.

2.2.2. Bisexuální identita dle Weinberga, Williamse a Pryora

Weinberg, Williams a Pryor (1995) formovali na základě zkušeností z praxe a rozhovorů s bisexuálními lidmi čtyři úkoly, se kterými se bisexuální osoby v procesu formování své sexuální identity setkávají:

- **Prvotní zmatení** (*initial confusion*): bisexuální lidé zažívali pochyby, nejistotu a zmatení ohledně své identity z různých důvodů, například protože byli silně přitahováni oběma pohlavími a nebyli se schopni mezi nimi rozhodnout, nebo protože tyto svoje pocity neuměli nikam zařadit (nebyli si vědomi existence pojmu bisexualita). Také se museli vypořádávat s vlastní zvnitřněnou homofobií, protože to, že jsou přitahováni ke stejnému pohlaví znamenalo, že nejsou heterosexuální, přestože svou sexualitu neuměli zatím zařadit.
- **Objevení a přijetí identity** (*finding and applying the label*): pro mnoho těch, kteří o bisexualitě nevěděli, byl zlomový bod právě objevení pojmu bisexualita. Pro ostatní bylo několik klíčových okamžiků, například poznání po první homosexuální nebo heterosexuální zkušenosti, že sexuální styl s oběma pohlavími je stejně příjemný, nebo byla jejich přitažlivost k oběma pohlavím tak silná, že ji nešlo popřít a nakonec došli

k závěru, že si vybírat prostě nemusí. V některých případech se tak taky stalo na základě podpory (často bisexuálního) partnera či partnerky.

- **Usazení se v identitě** (*settling into the identity*): dotyčný přijímá bisexuální identitu a sžívá se s ní. Dochází ke zvýšení sebezpřijetí na základě odmítnutí negativních postojů k bisexualitě.
- **Pokračující nejistota** (*continued uncertainty*): Bisexuální muži i ženy prožívají období pochyb a nejistoty o své sexuální orientaci, které pramení z nedostatku validace a podpory z okolí. Vliv má také velmi malá, či žádná bisexuální komunita a nedostatek bisexuálních vzorů v médiích. Bisexuální ženy často zažívají pochybnosti o tom, zda nejsou jejich city k mužům pouze podmíněné společností. Dalším zdrojem nejistoty také může být nevyvážená přitažlivost k oběma pohlavím nebo monogamní partnerský vztah – bisexuální osoba může začít uvažovat, zda není ve skutečnosti homosexuální/heterosexuální.

Ne u všech jedinců se objevily všechny tyto úkoly a jejich pořadí bylo také velmi variabilní. Významným přínosem tohoto modelu bylo stádium *pokračující nejistoty*, které ukazuje, že proces coming outu nemusí končit přijetím identity (Weinberg et al., 1995).

2.2.3. Stádia formování bisexuální identity dle Bradford

Na teorii Weinberga et al. navázala Bradford (2004) se svými stádii formování bisexuální identity založených na kvalitativním výzkumu s dvaceti bisexuálními muži i ženami. Bradford identifikovala čtyři stádia vývoje bisexuální identity ve vztahu k společenskému popírání a zpochybňování bisexuální identity a bifobii, se kterou se bisexuální lidé setkávají:

- **Zpochybnění vlastní reality** (*questioning one's own reality*): setkání se s odmítáním existence bisexuality a její neviditelnosti vede ke zpochybnění jedincových vlastních zkušeností s přitažlivostí k mužům a ženám. K překonání této nejistoty musí bisexuálové najít jistotu ve svých přesvědčeních a začít důvěřovat vlastním zkušenostem.
- **Konstruování vlastní identity** (*inventing one's own identity*): je třeba si vytvořit vlastní identitu a její definici na základě vlastních zkušeností a postojů, ne těch které nabízí společnost v závislosti na pohlaví jeho partnera.
- **Udržení identity** (*maintaining the identity*): Bisexuální lidé musí čelit tlaku zpochybňování a popírání jejich identity a zkušeností, kterým čelí jak od homosexuální menšiny, tak ze strany heterosexuální většiny. Toto stádium je

většinou dlouhotrvající a vede jedince k tomu, aby okolo sebe vytvořili vlastní komunitu, sestávající z bisexuálních osob.

- **Boj za změnu** (*transforming adversity*): Bisexuální lidé, kteří si svou identitu udrží, jsou touto zkušeností posíleni a mohou se rozhodnout své zkušenosti využít jako hnací motor ve snaze o zviditelnění bisexuality, vytvoření příznivého prostředí a větší bisexuální komunity.

Bradford (2004) uvádí, že mnozí respondenti některá stádia vynechali a poslední stádium se také týká jen menší části respondentů. Bisexuální coming out tedy vnímá spíše jako kontinuální proces, kdy může docházet k přecházení od stádia udržení identity ke zpochybnění vlastní reality a zpět.

2.2.4. Podmínky pro vytvoření bisexuální identity dle Fox

Psychoterapeutka Fox (2015) popsala vývoj kladně vnímané bisexuální identity na základě svých zkušeností s coming outem. Kladně vnímaná bisexuální identita se dle ní vytváří, když člověk vědomě uznává pocity, které pociťuje k mužům i ženám jako skutečné a rovnocenné a směřuje k přijetí toho, že je přitahován k oběma pohlavím.

Bisexuální identita se dle Fox (2015) může vyvinout v jakémkoliv věkovém období na základě objevení pocitů pro dosud nepreferované pohlaví, nebo když začnou být pocity k druhému pohlaví, které byly doposud přehlížené, považovány za důležité a validní. Pro vědomé přijetí těchto pocitů, se dotyčný musí vypořádat se zvnitřněnou homofobií a bifobií. Během procesu utváření pozitivně vnímané identity se bisexuální lidé také setkávají s několika podmínkami, majícími vliv na tento proces:

- **Svolení** (*permission*): bisexuální člověk musí sám sobě dovolit plně prožívat city, které v dané situaci pociťuje a tyto city považovat za platné nehledě na pohlaví osoby, ke které se váží. Ideálně sem patří i podpora a respekt těch, kteří jsou člověku nejbližší.
- **Rozpoznání** (*recognition*): rozpoznání svých pocitů k oběma pohlavím jako validních, jejich přijetí nehledě na to, jaké pocity dotyčný prožívá právě teď a jejich integrace do vlastního self (jsou jeho plnou součástí, ne jen jeho heterosexuálního nebo homosexuálního já). Dále sem patří i přijetí a validace těchto pocitů nehledě na jejich intenzitu.
- **Potvrzení** (*validation*): může vycházet z člověka samotného, nebo v častějších případech z okolí. Při potvrzení je jedinci sdělováno, že to, jaký je, je v pořádku. Pokud

bisexuální člověk nezíská potvrzení ze sebe nebo svého okolí, může začít o své identitě pochybovat a tyto pochybnosti mohou vystupňovat až ve stud a potřebu se skrývat.

- **Podpora** (*support*): je klíčem pro vytvoření a udržení kladně vnímané identity. Dotyčnému se jí dostává zvenčí a může mít různé formy, jako fyzická (poskytnutí zdrojů/služeb) či emoční. Může být poskytována jedním nebo více lidmi, organizací nebo celým systémem.
- **Přijetí komunitou** (*community acceptance*): je vlastně rozšířenou formou *potvrzení*, kdy lidé, kteří sdílí podobné hodnoty a čelí podobným problémům, prožívají pocit toho, že někam patří a že se daná skupina stará o to, jak jim je.

Stádia, která Fox (2015) popisuje, jsou založené pouze na jejích vlastních zkušenostech, proto by bylo vhodné zvážit jejich individualitu při aplikování na proces coming outu dalších bisexuálních žen.

2.2.5. Specifika bisexuálního coming outu

Bisexuální lidé čelí při formování sexuální identity mnoha výzvám, protože musí odmítnout ne jednu, ale rovnou dvě identity – jak heterosexuální, tak homosexuální (Weinberg et al., 1995).

Bisexuální lidé se tak musí vypořádávat nejen s homofobií, ale i s bifobií (jak zvnitřněnou tak ze svého okolí). Navíc se v mnoha případech nemohou spoléhat na podporu komunity, protože v homosexuální komunitě nejsou vždy vítáni a bisexuální komunita není dostatečně rozsáhlá na to, aby mohla poskytnout žádoucí podporu (Rust, 2002).

Samotný proces coming outu a další události s ním spojené jsou také z velké části podmíněné tím, zda je bisexuální člověk ve vztahu či ne; dále pohlavím partnera, které má vliv na prožívání minoritního stresu ale také pocitů nejistoty týkajících se vlastní sexuální identity (Dyar et al., 2014; Weinberg et al., 1995). Což je také svázáno s tím, komu se se svou orientací rozhodnou svěřit a komu ne (Eliason & Schope, 2007).

Protože bisexualita stále ještě není mnoha lidmi považována za skutečnou sexuální orientaci, musí bisexuální lidé mnohdy čelit negativním reakcím podmíněných monosexismem, který zpochybňuje jejich existenci (Fox, 2003). To samo o sobě může mít za následek nejistotu vyskytující se u bisexuálních osob, ale i přecházení mezi jednotlivými sexuálními identitami, či udržování hned několika identit najednou (Rust, 2002).

Více identit najednou může být ale také výsledkem pohybování se v různých kontextech. Bisexuální žena se může identifikovat jako bisexuální, pokud je v kontaktu s dalšími bisexuálními osobami a pokud je se svou rodinou, označuje se jako lesba, protože rodinní příslušníci bisexualitu neznají. Přestože se tyto identity liší, v rozličných kontextech jsou stejně validní a dotyčná žena by rozhodně neměla pocit, že někoho klame (Rust, 1996).

Stejně tak by tomu bylo, pokud by se dříve označovala jako lesba, ale po tom, co by se dozvěděla o bisexualitě, se začala identifikovat jako bisexuální. Sexualita jedince *není* definovaná skrze nálepku, kterou je označen. Ale identita každého se může proměňovat s tím, jak se mění kontext, ve kterém se nachází, či se o sobě dozvídá nové informace.

Sexuální identita tedy není statická a proces formování této identity nekončí ve chvíli, kdy člověk adoptuje jednu z identit, a to nejen u bisexuálních osob. Proto je vhodnější, spíše než pomocí jednotlivých po sobě jdoucích fází, popisovat proces formování sexuální identity pomocí úkolů či událostí, se kterými se jedinec může v průběhu tohoto procesu setkat (Twining, 1983).

Praktická část

3. Formulace výzkumného problému

3.1. Cíle výzkumu

Výzkum v České republice věnující se výhradně bisexualitě a konkrétně bisexuálním ženám je zanedbatelný; i z toho důvodu jsme se zaměřili především na základní popis a prozkoumání bisexuality a procesu coming outu. Výsledky tohoto výzkumu tak budou představovat jednu z prvních sond do tématu a zároveň základní popis a analýzu faktorů, které v ní mohou hrát roli.

Přestože zahraniční studie jsou již ve výzkumu bisexuálního coming outu mnohem dál, je třeba vzít v úvahu, že sociokulturní kontext se mění a proto stojí za to prozkoumat tento fenomén i v našem prostředí. Značnou roli hraje také historický kontext a období, ve kterém je výzkum uskutečněn – někteří autoři upozorňují na rozdíly mezi jednotlivými věkovými kohortami při průřezových studiích bisexuálního coming outu (Rust, 2002; Fox, 2003).

Hlavním cílem výzkumu je tedy deskripce – popis tematiky coming outu u bisexuálních žen – a základní klasifikace a kategorizace jednotlivých témat, které se v této oblasti vyskytují. Z tohoto cíle dále vyplynulo rozhodnutí zvolit kvalitativní typ výzkumu.

3.2. Výzkumné otázky

Výzkumný problém zaměřený na téma coming outu bisexuálních žen jsme se pokusili zúžit pomocí výzkumných otázek, zaměřujících se na hlavní oblasti coming outu, které se často objevovaly při diskuzi s bisexuálními ženami, se kterými jsme se dostali do kontaktu.

Zaměřili jsme se tedy na to, jak respondentky bisexualitu vůbec vnímají a ohraničují a kde se s informacemi o bisexualitě setkaly a setkávají. Dále na jejich zkušenosti s vnitřním i vnějším coming outem a vliv reakce okolí:

Výzkumná otázka č. 1.: *Jak respondentky definují pojem bisexualita?*

Výzkumná otázka č. 2.: *Kde a jak respondentky získávají informace o bisexualitě?*

Výzkumná otázka č. 3.: *Na základě jakých okolností se respondentky začaly považovat za bisexuální?*

Výzkumná otázka č. 4.: *Jakým osobám se bisexuální respondentky rozhodly sdělit svoji sexuální orientaci?*

Výzkumná otázka č. 5.: *Na základě čeho se takto rozhodly?*

Výzkumná otázka č. 6.: *Jak vnímají bisexuální ženy reakci okolí na svůj coming out?*

4. Metodologický rámec

4.1. Aplikovaná metodika

Pro svůj výzkum jsme se na základě rešerše literatury a konzultací rozhodli zvolit kvalitativní přístup, který je pro předvýzkum nového tématu vhodný právě proto, že se zaměřuje na hloubkové prozkoumání menšího počtu případů. Kvalitativní přístup umožňuje prozkoumat dané téma podrobněji a díky holistickému pojetí se zaměřuje více na propojenost jednotlivých faktorů a jejich vzájemnou interakci (Hendl, 2016).

Výsledkem kvalitativního výzkumu s explorativním charakterem je nejen zodpovězení výzkumných otázek, ale také tvorba kategorií či formulace hypotéz, které je možno dále ověřovat pomocí statistických metod v kvantitativním výzkumu (Miovský, 2006).

4.2. Metoda sběru dat

Jako metodu sběru dat jsme zvolili polostrukturovaný rozhovor, neboť umožňuje přípravu jistého schématu či kostry rozhovoru na základě témat, která jsme specifikovali ve výzkumných otázkách, ale zároveň poskytuje dostatečnou volnost v odpovědích tak, aby se mohla respondentka zmínit o všem, co považuje za důležité. V průběhu rozhovoru je také možné se doptávat a upřesňovat odpovědi pomocí inquiry a respondentka má možnost se u některých témat zdržet více či méně, podle toho, jakou váhu jim přikládá (Miovský, 2006).

V úvodní fázi interview došlo ke kontaktování respondentky a předání základních informací. Respondentkám bylo také sděleno, že mohou rozhovor kdykoliv ukončit, na kteroukoliv z otázek neopovědět či z výzkumu kdykoliv odstoupit. Před podepsáním informovaného souhlasu byly upozorněny na způsob záznamu rozhovoru, zajištění anonymity a byly informovány o tom, jak bude s jejich osobními a citlivými údaji nakládáno. Respondentky byly také požádány o sdělení základních demografických údajů.

Jádro interview tvořily otázky formulované na základě výzkumných otázek a následné inquiry, spojené s doplňujícími otázkami (viz příloha 3).

V závěrečné fázi došlo k zopakování důležitých informací, zajištění dalšího kontaktu pro kontrolu a schválení přepsaného rozhovoru, ukončení rozhovoru a rozloučení se s respondentkou.

Místo setkání bylo ponecháno na respondentkách samotných. Ve třech případech proběhl rozhovor u respondentky doma, se čtyřmi respondentkami jsme rozhovor uskutečnili pomocí

video hovoru přes program Skype¹¹. V jednom případě byl rozhovor uskutečněn v pronajaté konferenční místnosti v Národní technické knihovně a ve dvou případech rozhovor proběhl venku, protože to dovolilo příznivé počasí. U všech respondentek bylo tedy pro průběh rozhovoru zajištěné soukromí.

Délka rozhovorů byla přibližně od 45 po 90 minut. Některé respondentky potřebovaly více podpořit kladením doplňujících otázek, jiné hovořily samy a velmi podrobně. V některých případech bylo nutno se opakovaně vrátet k původní otázce, kvůli zabíhavému stylu vyprávění.

Rozhovory byly nahrávány pomocí diktafonu Olympus VN-7800 a následně přepisovány. Intonace, pauzy a smích nebyly v přepisu zachyceny. Přepis byl kontrolován pomocí opětovného poslechu v odstupu několika dní. Následně byl rozhovor poslán respondentce na kontrolu a případné doplnění či upřesnění informací. Tuto možnost využily pouze dvě respondentky, ostatní přepis odsouhlasily beze změn. Přepisy rozhovorů byly uchované v elektronické i tištěné podobě.

4.3. Výzkumný soubor

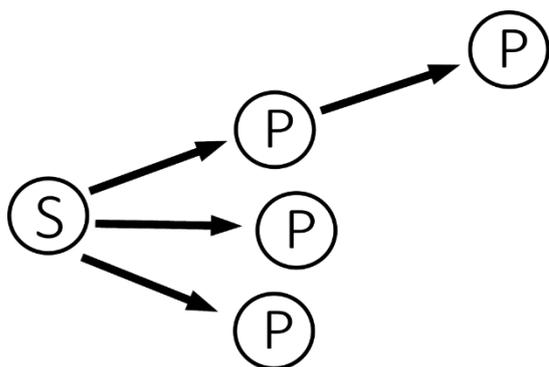
Nedostatečné informace o populaci bisexuálních žen a citlivé téma sexuální orientace vedly k rozhodnutí použít nepravděpodobností metody výběru. Výběr participantek probíhal kombinací metody příležitostného výběru, samovýběru a metody sněhové koule a to ve dvou fázích (Miovský, 2006).

Před začátkem obou fází byla stanovena tři kritéria výběru: prvním byla minimální věková hranice 18 let, a to kvůli souhlasu s účastí ve výzkumu a sdílení citlivých informací v průběhu rozhovoru. Druhým kritériem bylo, aby měla respondentka sexuální zkušenost s mužem i ženou a to proto, aby bylo zajištěno, že sebeidentifikace jako bisexuální ženy není pouze na základě vlastního rozhodnutí, ale i zkušeností. Třetím kritériem bylo, aby se respondentka identifikovala jako bisexuální. U našeho vzorku jsme tedy bisexualitu definovali na základě sexuální identity a sexuálního chování.

V první fázi probíhal výběr pomocí metody příležitostného výběru a metody sněhové koule. Předem jsme měli k dispozici kontakt na čtyři bisexuální ženy, se kterými jsme se již v minulosti setkali. Dvě z nich se výzkumu souhlasily účastnit a druhé dvě nám poskytly

¹¹ Od těchto respondentek byl informovaný souhlas získán pouze ústní formou.

Obr. 2: Průběh druhé fáze výběru

Vysvětlivky:

S = inzerát na sociální síti

P = participantka

Výzkumu se účastnilo celkem deset respondentek. Věkový průměr vzorku je 24 let. Šest z deseti respondentek byly v době uskutečnění rozhovoru ve vztahu: dvě s mužem a čtyři se ženou¹⁵. Další charakteristiky výzkumného souboru jsou shrnuty v tabulce 1:

Tab. 1: Charakteristika výzkumného souboru¹⁶

Jméno	Věk (v letech)	Povolání	Stav	Pohlaví partnera	Délka bisexuální identifikace (v letech)
Alena	22	VŠ studentka	ve vztahu	žena	1
Barbora	23	VŠ studentka	svobodná	-	2
Cecílie	23	VŠ studentka	ve vztahu	muž	2
Daniela	34	Pedagožka	svobodná	-	8
Eva	24	VŠ studentka	svobodná	-	4
Františka	22	VŠ studentka	ve vztahu	žena	5
Gabriela	24	VŠ studentka	ve vztahu	žena	1
Helena	21	VŠ studentka	ve vztahu	muž	4
Ivana	25	VŠ studentka	ve vztahu	žena	5
Jana	23	VŠ studentka	svobodná	-	3

¹⁵ Dvě z těchto čtyř respondentek byly ve vztahu spolu navzájem.

¹⁶ Křestní jména všech respondentek byla změněna.

Dvě respondentky se identifikovaly jako lesbické ženy před tím, než se začaly identifikovat jako bisexuální. Žádná z respondentek nezměnila do doby odevzdání této práce svou sexuální identitu.

4.4. Způsob analýzy dat

Po přepsání a zkontrolování rozhovorů všemi respondentkami následovala analýza dat. V první fázi docházelo k pročitání rozhovorů, zapisování komentářů, poznámek a otevřenému a axiálnímu kódování dat.

V druhé fázi byla data analyzována pomocí grafických schémat, tabulky a propojování, využity byly především metody vytváření trsů, zachycení vzorců a metoda kontrastu a srovnávání, které umožňují především seskupení na základě podobností, odhalení opakujících se témat a rozlišování jednotlivých kategorií od sebe navzájem (Miovský, 2006).

5. Výsledky

Zkušenosti každé ženy s bisexualitou a coming outem byly velmi rozmanité. Některé z nich ho prožily velmi nedávno a všechny zážitky a zkušenosti měly stále velmi živě v paměti. Jiné své zkušenosti refletovaly s delším odstupem. I tak se v jejich příbězích objevovala podobná témata.

Co je to bisexualita

Respondentky se s pojmem bisexualita poprvé setkávaly dvěma způsoby: čtyři respondentky se nejprve sešly přímo s někým, kdo se identifikoval jako bisexuální. Další šest tento pojem zaslechlo poprvé od svého vrstevníka¹⁷.

Všechny respondentky svou definici bisexuality zakládaly na informacích získaných z okolí jedním ze dvou způsobů. V prvním případě měly přístup ke zkušenostem nějakého jiného bisexuálního člověka. To nastávalo dvěma způsoby:

- Osobního setkání a rozhovor s někým, kdo se identifikoval jako bisexuální.
- Vyprávění bisexuální osoby o svých zkušenostech na internetovém fóru.

Ve druhém případě vycházely z různých definic bisexuality, které získaly z jednoho ze dvou zdrojů:

- Sexuální výchova.
- Definice na internetových stránkách¹⁸.

U poloviny respondentek došlo ke kombinaci obou způsobů, tedy nejdříve se setkaly s definicí bisexuality a poté začaly vyhledávat zkušenosti jiných bisexuálních osob – dvě respondentky bezprostředně po tom, co se o bisexualitě dozvěděly, další tři až po tom, co si uvědomily, že je přitahují ženy.

Tyto informace posloužily jako základ pro vytvoření jejich vlastní představy o tom, co pro ně bisexualita znamená. Tuto svou osobní definici dále již všechny formulovaly na základě svých vlastních zkušeností, přičemž u některých respondentek se představa o bisexualitě měnila.

Přestože všechny respondentky zmínily, že to, jak si bisexualitu představují ony, se nemusí shodovat s tím, jak ji vnímají jiné bisexuální ženy, jejich definice se od sebe příliš nelišily.

¹⁷ Nejčastěji kamarád nebo spolužák.

¹⁸ Např.: *Wikipedie*, *bisexual.org* nebo *004.cz*.

Všechny se shodly na tom, že bisexuální orientace znamená sexuální přitažlivost k mužům i ženám¹⁹. Všechny kromě jedné ale také současně zmiňovaly podmínku emočního vztahu či schopnosti se do obou pohlaví zamilovat. U poloviny respondentek byla také podmínkou bisexuální identity schopnost a ochota mít s mužem i ženou vztah. Přičemž respondentky, které si uvědomily svou sexuální orientaci díky tomu, že je začaly přitahovat ženy, častěji kladly důraz spíše na sexuální přitažlivost; naopak respondentky, které si ji uvědomily skrze zamilování se do jiné ženy, spíše zdůrazňovaly emoční přitažlivost a schopnost mít vztah.

Většina respondentek také sexuální orientaci nevnímá jako kategorie, ale spíše jako spektrum; více než polovina vysvětlovala svůj pohled na sexualitu jako osu s heterosexuální a homosexuální na protilehlých koncích²⁰ a svou sexualitu popisovaly jako určitý bod na této úsečce, který se během jejich života s novými zkušenostmi posouval různými směry.

„Podle mě to nikdy není padesát na padesát. Já si lidskou sexualitu představuji jako určitou osu, kdy na jedné straně je dejme tomu homosexualita a na druhé straně je heterosexuální. A my se pohybujeme někde mezi ní, ale nikdy nemůžeme být přesně uprostřed ani na jejích koncích.“ (Cecílie)

„Před [současnou přítelkyní] bych se zařadila asi někde hodně blízko heterosexuální. Ale ona mě naučila se na svět dívat trochu jinak, takže mám pocit, že jestli nejsem přímo na středu, tak v tuhle chvíli jsem i blíž k homosexualitě (...)" (Gabriela)

V návaznosti na to šest respondentek ve své definici upozorňovalo na fakt, že prožívaná sexuální přitažlivost a schopnost se zamilovat do mužů a žen nemusí být dokonale vyrovnaná; všechny z nich následně přiznaly, že ony samy mají preferenci pro ženy či muže.

Tři respondentky naopak uvedly, že pro ně pohlaví není podstatné a zaměřují se u potenciálního partnera na jiné rysy.

„Bylo to spíš o tom, kdo mi v tu chvíli učaruje. (...) Když mě někdo zaujme, tak neřeším pohlaví, ale řeším spíš osobnost toho člověka.“ (Františka)

U šesti respondentek také došlo ke změně v tom, jak bisexualitu vnímaly. U všech z nich tato změna spočívala v rozšíření z výlučně sexuální přitažlivosti k oběma pohlavím o emoční

¹⁹ Jedna z respondentek nevnímala pohlaví binárně (tedy muž a žena) ale jako spektrum. Definovala tedy bisexualitu skrze gender a to jako sexuální přitažlivost k více, než jednomu genderu.

²⁰ Podobně jako Kinseyho pojetí sexuální orientace.

a vztahovou rovinu a zároveň upuštění od pojmání bisexuality jako striktně vyrovnané přitažlivosti k oběma pohlavím.

K dalšímu získávání informací o bisexualitě docházelo především prostřednictvím zkušeností jiných bisexuálních osob s coming outem, ať už přímo – rozhovorem s bisexuálními osobami, nebo zprostředkovaně – pomocí internetového fóra či sociálních sítí²¹.

Heterosexuální zkušenosti předcházejí homosexuálním

Všechny respondentky si byly primárně vědomé své přitažlivosti k mužům. Některé z nich si zpětně uvědomily, že se jim líbily dívky i před tím, než si začaly svou sexuální orientaci uvědomovat, ale první osoba, kterou vnímaly, že je přitahovala, byl muž.

První polibek byl také u většiny respondentek s mužem; pouze dvě uvedly, že se poprvé políbily se ženou. Stejně tak první sexuální styk byl – s výjimkou jedné respondentky – s mužem.

Všechny respondentky také uváděly, že jejich první vztahy byly s muži, ale ve čtyřech případech to bylo proto, že se naskytla příležitost a chtěly si to zkusit.

„Ale když mi bylo asi šestnáct, tak už mi to začínalo být trapné, protože jsem jako jediná ještě neměla žádného kluka.“ (Ivana)

Odmítnutí heterosexuální identity

Důvod, který vedl respondentky k uvědomění si, že nejsou heterosexuální, bylo poznání, že jejich city k ženám se liší od jejich vrstevnic. K tomu docházelo dvěma způsoby: v prvním případě si respondentka uvědomila, že ji ženy přitahují. Následně na to se většinou začala na ženy zaměřovat a zkoumat hranice této přitažlivosti skrze polibky a jiný fyzický kontakt. Tuto zkušenost popsaly čtyři respondentky.

„(...) a v té době jsem si začala uvědomovat, že to, jak se dívám na ostatní holky, se mění. Takové to ‚tahle slečna je objektivně hezká,‘ ale pod tím to začalo mít určitý podtón přitažlivosti.“ (Eva)

Tyto respondentky popisovaly prvotní nejistotu ve svých pocitech k ženám. Často uváděly, že přitažlivost k nim zpočátku interpretovaly pouze jako obdiv či intenzivní přátelství.

²¹ Nejčastěji byla uváděna fóra zabývající se tvorbou fanouškovských fikcí, všeobecná fóra, na kterých byla vlákna zaměřující se na zkušenosti lesbických a bisexuálních žen a sociální sítě tumblr a twitter.

„Nevěděla jsem, jestli se mi [ženy] líbí nebo ne. Tedy věděla jsem, že se mi [ženy] líbí, ale myslela jsem si, že se mi to třeba líbí nějak jinak.“ (Barbora)

V druhém případě se respondentka do ženy zamilovala. Po uvědomění si svých citů se pokusila navázat kontakt s dotyčnou ženou a prozkoumávat tyto city dál skrze polibky a jiný fyzický kontakt. Tuto zkušenost popsalo šest respondentek. Respondentky, u kterých toto zamilování nebylo opětované, se následně pokoušely zkoumat hranice své sexuality skrze fyzický kontakt s jinými ženami. V ostatních případech toto zamilování vyústilo do dlouhodobého vztahu.

„Jak to tak bývá, tak se mi na základce líbili kluci, takže tam nebylo co řešit. A pak se mi stalo, že jsem se zamilovala do holky. No a potom jsem nad tím právě začala přemýšlet, co to tedy jako je.“ (Jana)

V obou případech byl jako stěžejní respondentkami uváděn první polibek se ženou, díky kterému si uvědomily, že jejich city mají skutečnou váhu, protože v nich vyvolal stejně příjemné pocity, jako polibky s muži. Často ho popisovaly jako velmi intenzivní emocionální zážitek, kdy věci najednou dostaly nový rozměr.

„(...) v tu chvíli jsem si říkala: ‚Páni, teď se mi otevřely úplně nové dveře.‘ A řekla jsem si, že tohle je žena, se kterou bych mohla být.“ (Cecílie)

„Řekla bych takové zpečetění. (...) Měla jsem pocit, že to je ono. Že teď věci začaly dávat smysl.“ (Eva)

Období bez identity

Pouze dvě respondentky se na základě svých citů k ženám začaly identifikovat jako lesbické ženy (více v části *Přijetí bisexuální identity*). Naproti tomu sedm respondentek popsalo období, kdy se neidentifikovaly nijak. Respondentky měly pocit, že na ně žádné označení nesejí. Věděly, že nejsou heterosexuální, ale zároveň se necítily jako homosexuální.

„(...) do té doby jsem nevěděla co se to děje a co to je a připadala jsem si hlavně divná a nenormální.“ (Eva)

U respondentek se objevovaly pocity nejistoty a potřeba někam patřit, ale zároveň frustrace nad tím, že žádná z dostupných kategorií nevystihuje jejich zkušenosti. Následně se pokoušely získat si více informací od dalších členů LGBT komunity – buď přímo od dalších bisexuálních osob, nebo skrz již zmíněné internetové stránky. U několika respondentek se také objevila snaha zkoumat hranice své sexuality skrz fyzický kontakt s muži i ženami.

Přijetí bisexuální identity

Toto hledání následně vyústilo do bisexuální identifikace díky nově nabytým informacím o bisexualitě. V pěti případech respondentky porovnaly své vlastní zkušenosti s prožitky dalších bisexuálních lidí a uvědomily si, že jsou velmi podobné těm jejich.

„V tom mi hodně pomohla [bisexuální žena]. (...) Ona byla asi první člověk, se kterým jsem byla schopná otevřeně mluvit a pomohla mi uvědomit si, jak na tom jsem a proč na tom tak jsem.“ (Helena)

Ve dvou případech se respondentky nejdříve dozvěděly o pojmu bisexualita.

„(...) pamatuji si, že ve chvíli, kdy jsem se dozvěděla, co ta bisexualita je, tak mi to prostě kliklo. Řekla jsem si: ‚Aha, to bude ono. A hurá, existuje pro to slovo.‘“ (Eva)

A poté se ve své nově objevené identitě ujistily pomocí získávání dalších informací od bisexuálních osob a srovnávání jejich zkušeností s těmi svými.

„(...) dokud nepoznáš víc lidí, nevíš o víc zkušenostech, je to pořád dost v teoretické rovině. (...) Takže člověk potřebuje získat určitý počet zkušeností, (...) než si dokáže ucelit představu o tom, kdo je a co chce.“ (Eva)

Jedna respondentka se začala identifikovat jako bisexuální ihned poté, co si uvědomila, že ji přitahují ženy a začala tuto přitažlivost k nim prozkoumávat skrze fyzický kontakt. O bisexualitě věděla ze sexuální výchovy, a protože nejlépe vystihovala její zkušenosti, začala se považovat za bisexuální.

„Začínalo to tím, že jsem ženy viděla jako atraktivní a začaly mě přitahovat. (...) Ale v tu dobu mi nevadilo ani být s kluky. Takže jsem si říkala, že když mi nevádí ani jedno, tak jsem něco uprostřed. A tomu se říkalo bisexuální.“ (Františka)

Stejný způsob přijetí bisexuální identity měly i dvě respondentky zmíněné v předchozí části, které se nejprve identifikovaly jako lesbické ženy. U nich se neobjevily prožitky nejistoty a hledání popsané v předešlé kapitole, místo toho si postupně uvědomily, že i přes současné vztahy s ženami, je muži stále přitahují. Následně na to začaly porovnávat své zkušenosti s dalšími bisexuálními osobami a to vyústilo v přijetí bisexuální identifikace.

„Ano, ale k mužům mě vlastně hnala nějaká vnitřní touha a možná i potřeba. (...) i ve fantaziích jsem je měla, oni z nich vlastně nikdy nezmizeli.“ (Daniela)

Zpochybňování heterosexuálních zkušeností

U všech respondentek se objevilo období, kdy zpochybňovaly city a vztahy, které v minulosti měly s muži. U dvou respondentek toto období proběhlo ihned po tom, co si uvědomily své city k ženám a následně přijaly lesbickou identitu.

„Bylo pro mě i těžké si to nějak v sobě srovnat. Takže jsem jako vlastně první měla pocit, že jsem jenom lesba. Řekla jsem si, že když nejsem s muži, tak teď budu s ženami.“ (Daniela)

U osmi respondentek se tak stalo s odstupem času po tom, co se již identifikovaly jako bisexuální.

U všech respondentek se objevovaly dva hlavní důvody přijetí či zvažování lesbické identity. První z nich bylo zaměření se na ženy po tom, co si uvědomily, že je ženy přitahují.

„(...) tak nějak jsem se začala víc soustředit na ženy, protože to pro mě bylo nové. V tu chvíli šli muži úplně do pozadí a mě přišlo, že ženy jsou to nejkrásnější na světě.“ (Ivana)

Následkem těchto nově objevených citů k ženám začaly respondentky zpochybňovat zkušenosti, které v minulosti měly s muži.

„Já jsem si myslela, (...) že to, že se mi líbil ten kluk, mohlo být jen nějaký zrnění a že ve skutečnosti jsem na holky.“ (Barbora)

Druhým důvodem ke zvažování lesbické identity byl vztah se ženou.

„Jak to bylo takové intenzivní, (...) tak jsem si myslela, že se mi možná ti kluci ani tak nelíbili. Což je hrozně hloupé, protože jsem popřela všechno, co bylo před tím vztahem.“ (Jana)

Žádná z osmi žen, které zvažovaly bisexuální identitu, se nezačala identifikovat jinak. Sedm žen zamítlo možnost lesbické identity z toho důvodu, že je i v současné době občas přitahují muži, či jsou s mužem ve vztahu. Jedna z nich proto, že před svojí současnou partnerkou byla zamilovaná do muže a tyto city nemohla zpochybnit.

Přímý a nepřímý vnější coming out

Vnější coming out, tedy situace, kdy respondentky svěří informaci o své sexuální orientaci dalším osobám, se ve výpovědích bisexuálních žen objevoval ve dvou vlnách. Při přímém vnějším coming outu respondentky přímo a cíleně sdělily lidem ve svém okolí, že jsou bisexuální. Docházelo k tomu po předchozím rozhodnutí a plánování toho, jak rozhovor začít a co sdělit. Osoby, kterým se se svou bisexualitou svěřovaly, byly ve všech případech

rodina: rodiče, sourozenci, v několika případech i prarodiče; také nejbližší přátelé a partneři či partnerky – lidé, se kterými respondentky sdílely velkou část svého života a se kterými byly v pravidelném intenzivním kontaktu.

„A potom asi o dva, tři měsíce později jsem to řekla mamince a tátovi. Zašli jsme spolu na večeři a já jim řekla, že je stejná pravděpodobnost, že si domů přivedu kluka, jako že si přivedu holku.“ (Ivana)

Na tuto fázi oznámení svým nejbližším navázal nepřímý vnější coming out, kdy se o tom, že jsou bisexuální, dozvídali další lidé a to většinou tak, že se respondentek přímo zeptali, či na to nějakým způsobem narazili při hovoru. Nepřímý coming out probíhal většinou spontánně, bez předešlého plánování či přípravy a býval výsledkem neochoty respondentek svou sexualitu záměrně tajit. Tímto způsobem se o jejich sexualitě většinou dozvídala vzdálenější rodina, přátelé, se kterými si respondentky nebyly tolik blízko, spolužáci, známí a kolegové v práci.

„Ale vlastně nakonec to vždycky dopadne tak, že když někdo říká: ‚No a my jsme s mým Pepíčkem...‘ Tak já na to řeknu: ‚No a to my jsme s mojí Aničkou...‘“ (Daniela)

Respondentky, které mají v současné době partnera, o své sexualitě řekly méně lidem než respondentky, které mají partnerku, nebo nejsou ve vztahu. Objevoval se u nich především přímý vnější coming out, zatímco nepřímý prakticky vůbec.

Dvě respondentky, které se nejdříve identifikovaly jako lesbické ženy, měly dva coming outy, přičemž lesbický coming out probíhal velmi podobně jako ten bisexuální – přímo svou orientaci sdělily rodině a nejbližším přátelům a poté nepřímo dalším lidem, se kterými si nebyly tolik blízké.

V některých případech existovaly osoby, kterým se respondentky vědomě rozhodly se svou sexuální orientací nesevřit – ve třech případech to byli prarodiče, ve dvou případech se jednalo o jednoho z rodičů a rodičova nového partnera, a v jednom případě šlo o spolužáky. Důvodem byly buď přímo netolerantní názory dotyčných osob nebo obavy z negativní reakce či následků.

Tři respondentky uvedly, že v některém případě buď přímo řekly, nebo si někoho jiného nechaly úmyslně myslet, že jsou lesbické ženy, přestože se v té době identifikovaly jako bisexuální. Dvě z nich byly respondentky, které se v minulosti identifikovaly jako lesbické

ženy. Ve všech třech případech to bylo proto, že pro respondentku bylo snazší nechat dotyčného si myslet, že je lesba než se pokusit vysvětlit koncept bisexualitu.

„Který, když jsem mu to řekla, se na mě asi po deseti minutách podíval a řekl: ‚Počkej, ty jsi jako lesba?‘ A tenkrát jsem věděla, že musím říct ano, protože žádná jiná varianta neexistuje. Nemohla jsem mu vysvětlit, že je to vlastně jinak.“ (Daniela)

Vztah se ženou a důvěra

Respondentky uváděly dva hlavní důvody toho, proč se rozhodly se svou sexualitou druhým svěřit. Prvním z nich byla intimita a důvěra ve vztazích s lidmi, kterým o své sexuální orientaci řekly. Respondentky často zmiňovaly potřebu se svěřit, protože chtěly, aby je dotyčné osoby plně znaly. Také neochota ve svém vztahu s blízkými tak důležitou věc tajit. Tento důvod se objevil u šesti respondentek.

„A mamce proto, že jsem chtěla, aby to o mně věděla. My jsme si poměrně blízké a já před ní nechtěla tak velkou věc tajit. A věřila jsem, že mě bude mít ráda i tak.“ (Ivana)

Důvody intimity a důvěry ve vztazích se objevovaly i u čtyř zbývajících respondentek, ale až druhotně. Hlavním důvodem byl vztah se ženou, který v době coming outu měly a rozhodnutí svou partnerku svým blízkým představit.

Dvě respondentky, které se identifikovaly jako lesbické ženy, uváděly oba tyto důvody, přičemž hlavním důvodem pro lesbický coming out byla současná partnerka a primárním důvodem bisexuálního coming outu naopak intimita a důvěra ve vztazích s blízkými osobami.

Více než polovina respondentek také uváděla důvody vážící se k jejich bisexuální identitě. Například vysvětlení předchozích vztahů s muži jako skutečných a validních, obrana proti tomu, aby respondentku označovali jako lesbickou ženu, obhájení bisexualitu jako svébytné sexuální orientace nebo vysvětlení možných budoucích vztahů s muži či ženami.

„Neříkala jsem jim, že jsem lesba, ale řekla jsem: ‚Mám holku, ale jsem bisexuální.‘ Aby věděli, že kdybych s ní nezůstala a našla si potom kluka, aby si neřekli, že to byla jen nějaká fáze.“ (Alena)

Důvody nepřímého vnějšího coming outu byly většinou neochota lhát, když se jich druhá osoba zeptala, nebo naopak touha sdílet informace o sobě či své partnerce v daném kontextu.

„Když se mě někdo zeptá, tak mu to řeknu. Nemám ráda někam přijít a říct: ‚Ahoj, jsem Cecílie a mám ráda muže i ženy.‘“ (Cecílie)

Bi-negativita a kvalita vztahů

Při popisování reakcí, kterých se respondentkám dostalo a jejich vlivu, se respondentky shodovaly na tom, že záleží na blízkosti vztahu s dotyčným, od kterého reakce přichází. Pokud se respondentky setkaly s negativní reakcí od známého nebo příbuzného, se kterým si nebyly příliš blízké, nepřipisovaly takové reakci příliš velký vliv. Pokud ale stejně negativní reakci obdržely od někoho, s kým si jsou velmi blízké, respondentky uváděly velmi silné emoční reakce – překvapení, smutek a zklamání.

Respondentky, které se setkaly s negativní reakcí od blízkých osob, také vyjadřovaly menší ochotu se se svou sexuální orientací svěřovat v budoucnu a větší strach a obavy doprovázející tyto situace.

„Po tom, co jsem to řekla doma, jsem to nechtěla nějak rozšiřovat dál, protože jsem měla samé negativní reakce. A říkala jsem si, že už jich víc nesnesu.“ (Františka)

Všechny respondentky jako hlavní následek jejich vnějšího coming outu uváděly změnu v kvalitě vztahů s blízkými osobami, kterým se rozhodly svěřit. Popisovaly především vztahy s osobami, kterým se svěřily při přímém vnějším coming outu, tedy ty, kterým cíleně oznámily, že jsou bisexuální. Změna k lepšímu proběhla u vztahů, kde se respondentky setkaly s pozitivní reakcí, tedy pokud je jejich blízcí přijali, pochopili a uznali bisexuální identitu, případně byli ochotní se poznat s jejich partnerkou.

„Mě to hodně potěšilo. Hlavně protože jsem si teď s těmi lidmi mnohem blíž.“ (Ivana)

Zhoršení vztahů nebo jejich zánik byl následkem velmi negativních homofobních reakcí, ale také méně nápadných projevů bi-negativity. Mezi ně patřilo například zpochybňování bisexuality jako validní orientace a záměrné označování respondentky jako heterosexuální nebo lesbické ženy, odmítání snah vysvětlit význam bisexuality, zpochybňování vztahů s muži či ženami a vnímání bisexuality jako přechodné fáze.

„Ohledně těch, co to nevzali úplně dobře, tak s nimi jsem – nevím, jestli úmyslně nebo nějak podvědomě – zmenšila kontakt. Protože si myslím, že tohle je velká součást mé identity a jestli nepřekousnou tohle, tak nevím, co by mohli překousnout.“ (Gabriela)

Respondentky, které se dříve identifikovaly jako lesbické ženy se s podobnými projevy bifobie setkávaly častěji. Uváděly, že mnoho jejich přátel i rodinných příslušníků je stále bere jako lesbické ženy přesto, že se jim snažily vysvětlit, že se v současnosti identifikují jako bisexuální.

„(...) sestra, která mé vztahy dělí na lesbické a nelesbické. Ta už si mě zaškatulkovala a takhle je dělí.“ (Daniela)

Stejně tak respondentky, které jsou v současné době s partnerem. Obě zmiňovaly odmítání a ignorování jejich orientace svými blízkými a často se objevující požadavky na to, aby svou bisexualitu dokázaly.

„Ale hodně lidí to bere tak, že když jsi pak v heterosexuálním vztahu, tak ses najednou ‚vyléčil‘. Tak nějak na to zapomenou a berou to tak, že už jsi v pořádku.“ (Helena)

Obrat k LGBT komunitě

Po vnějším coming outu svým nejbližších také respondentky uváděly větší zaměření na LGBT komunitu, kdy do svého okruhu přátel začaly přibírat více homosexuálních, bisexuálních nebo transsexuálních osob. Jedním z důvodů bylo sdílení podobných zážitků a pochopení jejich zkušeností ze strany dalších homosexuálních a bisexuálních osob. Respondentky také často uváděly, že LGBT lidé spíše přijímali bisexualitu jako skutečnou orientaci.

„Upřímně potom i ta skupina lidí, ve které jsem se začala pohybovat později, už tedy na vysoké škole. Noví kamarádi, z nichž většina jsou příslušníci LGBT komunity.“ (Eva)

I od osob z LGBT komunity se některým respondentkám dostalo bi-negativních reakcí, ale v porovnání s velkým množstvím pozitivního přijetí je nevnímaly v tak negativním světle. Také pro ně bylo snazší se takovým osobám vyhýbat a obklopit se osobami, které jejich sexuální identitu přijímají.

6. Odpovědi na výzkumné otázky

V následujících odstavcích pro lepší přehlednost stručně shrneme odpovědi na jednotlivé výzkumné otázky na základě výsledků popsaných v předchozí kapitole.

Jak respondentky definují pojmem bisexualita? (viz str. 37-38)

Všechny respondentky definují bisexualitu jako sexuální přitažlivost k osobám obou pohlaví a zároveň téměř všechny do této definice zahrnují i schopnost vytvářet emoční vazby. U více než poloviny došlo ke změně vnímání bisexuality a to rozšířením definice bisexuality z pouze sexuální přitažlivosti na přidání schopnosti vytvářet emoční vztahy a zároveň na to, že tato přitažlivost nemusí být k jednomu pohlaví stejně intenzivní jako k druhému.

Kde a jak respondentky získávají informace o bisexualitě? (viz str. 36)

Respondentky pojem bisexualita poprvé slyšely od svých vrstevníků nebo od další bisexuální osoby. Další informace o bisexualitě získávaly především z definic bisexuality, zkušeností jiných bisexuálních lidí nebo kombinací obojího. Tyto informace spolu s jejich vlastními zkušenostmi sloužily jako základ vytvoření představě o bisexuální orientaci. Další informace respondentky získávaly výhradně skrze zkušenosti dalších bisexuálních osob.

Na základě jakých okolností se respondentky začaly považovat za bisexuální? (viz str. 38-41)

Většina respondentek měla první zkušenosti s přitažlivostí, fyzickým kontaktem a vztahy s muži, proto v prvním kroku došlo k zamítnutí primárně vytvořené heterosexuální identity po tom, co si respondentky uvědomily, že jejich pocity k ženám se změnily. K tomu docházelo skrze postupné uvědomování si, že respondentku přitahují ženy, nebo zamilování do jiné ženy. Většina respondentek uváděla první polibek se ženou jako velmi důležitý zlomový bod, díky kterému došlo k uvědomění, že nejsou heterosexuální.

Velká část respondentek následně na to popsala období nejistoty, kdy se neidentifikovaly nijak, protože si nebyly jisté svou sexuální orientací. Respondentky se pokoušely porovnávat své zkušenosti s dalšími bisexuálními lidmi a zkoumat svou sexualitu skrze fyzický kontakt s oběma pohlavími. Následkem těchto snah si uvědomily, že jejich zkušenosti odpovídají tomu, co prožívají další bisexuální osoby, a došlo k přijetí bisexuální identity.

Všechny respondentky zpochybňovaly své dosavadní heterosexuální zkušenosti a to buď bezprostředně po uvědomění si svých citů k ženám a následnému přijetí lesbické identity, nebo delší dobu po přijetí bisexuální identity, následkem čehož respondentky začaly zvažovat lesbickou identitu, kterou ovšem později zamítly. Důvodem tohoto zpochybňování byl buď vztah se ženou, nebo zaměření se na ženy po přijetí bisexuální orientace. Důvodem jejího odmítnutí byla pokračující přitažlivost k mužům.

Jakým osobám se bisexuální respondentky rozhodly sdělit svoji sexuální orientaci? (viz str. 41-43)

Respondentky popisovaly dva způsoby sdělení své sexuální orientace: první z nich byl přímý, kdy si dopředu naplánovaly, co a kdy dotyčnému řeknou. Tímto způsobem sdělovaly svou sexuální orientaci především nejbližším osobám, se kterými byly v pravidelném kontaktu – rodina, přátelé, partneři.

Druhý způsob byl nepřímý, kdy sdílely informaci o své sexuální orientaci neplánovaně díky tomu, že se jich dotyčná osoba zeptala, nebo na to byla v hovoru zavedena řeč. Nepřímý coming out byl většinou u osob, se kterými respondentky nejsou v pravidelném kontaktu, jako někteří vzdálení rodinní příslušníci, přátelé, známí, kolegové či spolužáci.

Osoby, kterým se respondentky cíleně rozhodly svou sexuální orientaci zatajit, byly většinou lidé s otevřeně homofobními názory či jedinci, u kterých si respondentky nebyly jisté reakcí nebo se obávaly následků, které by mohly nastat.

U respondentek, které jsou v současné době ve vztahu s mužem, se objevoval především přímý vnější coming out a o jejich sexuální orientaci vědělo méně osob.

Na základě čeho se takto rozhodly? (viz str. 43)

Respondentky uváděly dva hlavní důvody svěřením se se svou sexuální orientací. Prvním důvodem byla důvěra ve vztazích s lidmi, kterým se rozhodly se svou sexualitou svěřit přímo. Druhým důvodem byl vztah se ženou, kterou chtěly svým blízkým představit. Několik respondentek také druhotně uvádělo důvody týkající se validity bisexuality.

Jak vnímají bisexuální ženy reakci okolí na svůj coming out? (viz str. 44-45)

Respondentky popisovaly především vliv reakcí osob, kterým o své orientaci řekly skrze přímý vnější coming out. Ve vztazích s těmito osobami zaznamenaly kvalitativní změny v pozitivním nebo negativním směru v závislosti na tom, zda se v reakci objevily projevy

bi-negativity. Respondentky, které se setkaly větším množstvím negativních reakcí, vyjadřovaly menší ochotu svou sexualitu sdělovat dalším osobám. Zároveň respondentky, které se v minulosti identifikovaly jako lesbické ženy a respondentky, které mají v současné době vztah s partnerem, častěji zmiňovaly bi-negativní reakce od osob ve svém okolí.

7. Diskuze

V diskuzi se nedříve zaměříme na reflexi a interpretaci výsledků výzkumu, dále se pokusíme přiblížit možné zdroje zkreslení a limity výzkumné části a na závěr zmíníme potenciální využití poznatků a možný směr dalšího výzkumu.

Výsledky výzkumu

V rámci první výzkumné otázky jsme se zabývali tím, jak bisexuální ženy definují pojem bisexuality. Obecně můžeme říci, že většina respondentek se zpočátku řídila všeobecnou představou o bisexualitě, ve které je primární sexuální přitažlivost, jež je přesně vyvážená ve své intenzitě k mužům i ženám. Respondentky ale reflektovaly, že tato představa se později změnila právě s přihlédnutím ke svým vlastním zkušenostem. V tomto ohledu se shodují s poznatky Rust (2002), která upozorňuje na to, že přitažlivost k jednotlivým pohlavím u většiny bisexuálních osob není vyrovnaná a Diamond (2008), která uvádí, že poměr přitažlivosti zažívané k mužům a ženám u bisexuálních žen kolísá více, než u žen lesbických.

Téměř všechny respondentky zmínily schopnost vytvářet emoční vztahy a důraz na ni kladly především ty, které začaly o své sexualitě přemýšlet na základě zamilování se do ženy. Naopak respondentky, které bisexualitu přijaly kvůli tomu, že je začaly ženy přitahovat, měly tendenci zdůrazňovat sexuální přitažlivost. Tento rozdíl poukazuje na možnost, že se bisexuální ženy řídí svými vlastními zkušenostmi, protože preferují definování bisexuality na základě informací, jež potvrzují jejich zkušenost jako bisexuálního jedince. Tato potřeba sebepotvrzení může být výsledkem frustrace způsobené bi-negativitou pocíťovanou ze svého okolí a neviditelností bisexuality jako takové, jak uvádí Bradford (2004) ve svém stádiu *konstruování vlastní identity*.

Je také nutno podotknout, že respondentky musely informace o bisexualitě získávat převážně ze zahraničních internetových zdrojů či přímo od bisexuálních osob. Toto zjištění poukazuje na nedostatečné teoretické zázemí týkající se bisexuality v české odborné i populární literatuře, ale i v poskytované sexuální výchově a všeobecném povědomí.

Pozitivní vliv nových médií, především internetu, tak jak ho zmínily i některé respondentky, popsali také Craigem a McInroyem (2014) a Eliasonem se Schopem (2007). Respondentky měly přístup k relevantním informacím, možnost začlenění do internetových komunit a sdílení svých zkušeností s coming outem.

V rámci okolností, za jakých se respondentky začaly považovat za bisexuální, se nám podařilo identifikovat několik milníkůvých témat, vyskytujících se u většiny respondentek. Ze zmíněných modelů coming outu v teoretické části by se nejvíce blížily stádiím formování bisexuální identity dle Weinberga et al. (1995) – viz tab. 2.

Tab. 2: Porovnání výsledků s modelem úkolů v procesu formování bisexuální identity

Úkoly v procesu formování bisexuální identity	Výsledky analýzy
Prvotní zmatení	Období bez identity
Objevení a přijetí identity	Přijetí bisexuální identity
Usazení se v identitě	
Pokračující nejistota	Zpochybňování heterosexuálních zkušeností

Úkoly uvedené v tomto modelu ale nereflektují prvotní odmítnutí heterosexuální identity na základě objevení přitažlivosti k doposud nepreferovanému pohlaví. Heterosexuální identita se v tomto případě vytvářela ještě před začátkem procesu vnitřního coming outu, podobně jako uvádí Cass (1979) ve fázi *zmatení identity*. Respondentky udávaly, že si tyto pocity uvědomily na základě kontrastu s heterosexuálními ženami v jejich okolí, podobně jako to popisují Chapman a Brannock (1987) ve fázi *neshoda*. Weinbergův model také nebere v potaz odlišnosti vyskytující se u žen, které se primárně identifikovaly jako lesby.

Na základě výpovědí respondentek víme, že heterosexuální zkušenosti předcházely těm homosexuálním, což odpovídá poznatkům, že bisexuální lidé prožívají zkušenosti determinující jejich sexuální identitu později, než gayové a lesby (Martos et al., 2015). Bisexuální lidé jsou méně nuceni k uvědomění si své sexuální orientace, protože jejich heterosexuální zkušenosti jsou stejně uspokojující a nezavdávají jim tedy nutnost prozkoumávat svou sexualitu.

Část respondentek, která procházela fází odmítání heterosexuální orientace, uváděla, že přitažlivost, kterou respondentky zažívaly k druhým ženám, zpočátku vnímaly pouze jako obdiv. Tyto pochyby můžeme pravděpodobně přičíst monosexismu – respondentky se zdráhaly interpretovat své pocity takové, jaké ve skutečnosti byly a místo toho je

interpretovaly z pohledu nutnosti zaměření se pouze na jedno pohlaví – tedy jejich přitažlivost k mužům vylučovala to, že by se jim stejným způsobem mohly líbit i ženy.

Období bez identity odpovídá fázi *prvotního zmatení* Weinberga et al. (1995) (viz tab. 2). U respondentek se objevovaly pocity nejistoty a potřeba najít identitu, která by odpovídala jejich zkušenostem.

Ujištění se ve svých pocitech a následné přijetí bisexuální identity bylo podmíněno především šancí porovnat své zkušenosti s prožitky dalších bisexuálních lidí, což opět poukazuje na nedostatečné informace a zdroje, na které by se mohly bisexuální osoby obrátit pro vysvětlení a ujištění. Na větší nejistotu v rámci své identity u bisexuálních lidí oproti osobám s homosexuální a lesbickou identitou také upozorňuje Dyar et al. (2015). Toto přijetí a sžití se s novou identitou odpovídá Weinbergovým et al. (1995) stádiím *objevení a přijetí identity a usazení se v identitě* (viz tab. 2).

Všechny respondentky zmínily pochyby o pravdivosti heterosexuálních zkušeností na základě monosexismu nebo bi-negativity, podobně jaké uvádí Bradford (2004) ve stádiu *zpochybnění vlastní reality*. U osmi respondentek k těmto pochybám došlo až po přijetí bisexuální identity; tento fenomén odpovídá zpochybnění bisexuální identity ve stádiu *pokračující nejistoty* Weinberga et al. (1995) (viz tab. 2).

Dvě respondentky popsaly pochyby hned po odmítnutí heterosexuální identity, na základě čehož adoptovaly identitu lesbickou a teprve poté se začaly identifikovat jako bisexuální. Obecně tedy tato zjištění u našeho vzorku podporují domněnku, že přestože zkušenosti bisexuálních žen s prožívanou přitažlivostí k mužům a ženám zůstávají relativně stejné, respondentky mají tendenci je jinak pojmenovávat na základě společenských nebo situačních faktorů. Podobné závěry uvádí i Diamond (2008), která zjistila, že průměrné procento přitažlivosti k ženám a mužům se u jednotlivých respondentek v čase výrazně neměnilo a přesto u mnoha z nich docházelo k přecházení z bisexuální identity k *unlabelled* a zpět.

Jedním ze dvou důvodů zpochybňování heterosexuálních zkušeností byl u respondentek vztah se ženou. Podobné zjištění uvádí i Dyar et al. (2014) ve studii provedené na 106 bisexuálních ženách. Z výsledků tohoto výzkumu vyplývá, že pohlaví partnera ovlivňuje jistotu ve své sexuální identitě – bisexuální ženy ve vztahu se ženou prožívají větší nejistotu ohledně své sexuální orientace než ženy, které jsou ve vztahu s mužem. Stejný důvod pro

pochybování o bisexuální identitě udává i Weinberg et al. (1995) ve stádiu *pokračující nejistoty*.

Dyar et al. (2014) také uvádí, že bisexuální ženy, které byly ve vztahu s mužem, zažívaly více bi-negativní exkluze od leseb a gay mužů. V našem vzorku se respondentky, které byly ve vztahu s mužem, také setkaly s větším množstvím bi-negativních reakcí, ovšem ne od členů LGBT komunity, ale především od heterosexuálních osob ve svém okolí. Rozhodujícími faktory je tedy pohlaví partnera bisexuální osoby, které má v očích ostatních velký vliv na to, jak je jejich sexuální orientace vnímána.

Z výše zmíněného výzkumu zároveň vyplynulo, že bisexuální ženy ve vztahu s mužem mají menší tendenci sdílet svou sexuální orientaci s lidmi ve svém okolí (Dyar et al., 2014). V našem vzorku se tento fakt projevil ve velmi malém sdílení své sexuální orientace skrze nepřímý vnější coming out. Toto zjištění může být ovlivněno faktem, že k nepřímému coming outu docházelo především na základě dotazu nebo zmínění v rozhovoru s další osobou z důvodu sdílení informací o současném nebo minulém partnerovi. U respondentek, u kterých tímto parterem byla či je žena, je větší tendence druhých se na sexuální orientaci doptávat a snaha respondentky ji vysvětlovat.

Vztah se ženou byl také pro mnoho respondentek jedním z hlavních důvodů svěřením se blízkým se svou sexuální orientací při přímém vnějším coming outu. Tuto tendenci zaznamenali i Pistella, Salvati, Ioverno, Laghi a Baiocco (2016), kteří uvádí, že bisexuální lidé ve vztahu mají větší tendenci se svěřit rodinným příslušníkům. Argumentují, že tak může být ze dvou důvodů: za prvé může partner bisexuálnímu člověku poskytnout podporu v případě, že ho rodina odmítne. Druhým důvodem je větší obtížnost svou sexuální identitu před rodinou skrývat. Tento druhý důvod ale ztrácí na významu, pokud má bisexuální osoba partnera opačného pohlaví, proto můžeme předpokládat, že tato motivace bude mít větší vliv u bisexuálních osob s partnerem stejného pohlaví.

Kvalitativní změny ve vztazích s blízkými osobami měly vliv na upevnění pozitivní bisexuální identity, podobně jako uvádí Fox (2015) ve fázi *podpory*. Respondentky, které obdržely výrazně bi-negativní reakce, měly tendenci chránit svou identitu omezením či přerušením kontaktu s osobami, od kterých je dostávaly. Naopak větší intenzita kontaktů se objevila u blízkých, kteří respondentky přijímali a napomáhali tak udržení pozitivní bisexuální identity.

Pozitivním zjištěním bylo, že přestože v České republice není dostatečná bisexuální komunita, většina respondentek si okolo sebe vytvořila skupinu bisexuálních, homosexuálních či transsexuálních osob, ve kterých nacházela podporu a jistotu v otázkách týkajících se sexuální identity. Tato snaha obklopit se vlastní malou přijímající skupinou odpovídá tendencím vytvořit si kolem sebe vlastní komunitu zmíněnou ve stádiu *udržení identity* Bradford (2004).

Limity výzkumu

Jedním z omezení výzkumu jsou zajisté metody nepravděpodobnostního výběru participantů. Kombinace příležitostného výběru, samovýběru a výběru pomocí metody sněhové koule nezajišťuje reprezentativnost vzorku. Jak je možné pozorovat v tab. 1, téměř všechny respondentky jsou vysokoškolské studentky a jejich věkový průměr je 24 let. Protože se ale jedná o kvalitativní výzkum, jehož úkolem bylo uskutečnit sondu do tematiky bisexuálního coming outu, není reprezentativnost vzorku vážným ohrožením výsledků výzkumu.

Nízký průměrný věk participantek je do jisté míry způsoben i faktem, že bisexuální orientace je v českém kontextu poměrně novým tématem, se kterým jsou obeznámeni lidé aktivně se pohybující v prostředí, kde je bisexualita vnímaná jako svébytná sexuální orientace, či mají přístup k médiu, skrze které je možno získávat o bisexualitě dostatečné informace. Nutno podotknout, že jednou z překážek by v tomto případě mohla být také jazyková bariéra, protože velká část respondentek získávala informace z převážně cizojazyčných stránek.

Nereprezentativnost vzorku jsme se i přesto pokoušeli regulovat umístěním inzerátu na několik různých webových stránek a oslovením bisexuálních žen, které sloužily jako zprostředkovatelky kontaktu, z různých částí České republiky.

Dalším omezením mohl být nižší počet participantek, který byl způsobený obtížností získávání kontaktů na bisexuální ženy a zároveň kritérii účasti ve výzkumu. Přestože se během posledních dvou rozhovorů informace získané od respondentek opakovaly, což naznačovalo saturaci dat, bylo by vhodné získat další participantky, aby došlo k vyvážení vzorku z pohledu partnerského statusu. Přestože participantek, které nebyly ve vztahu a těch, které byly ve vztahu se ženou, byl vyrovnaný počet, považujeme za vhodné do vzorku přidat alespoň další dvě participantky, které by byly ve vztahu s mužem. Stejně tak považujeme za přínosné zvýšit počet participantek, které v minulosti přijaly lesbickou identitu před tím, než se začaly identifikovat jako bisexuální.

Respondentky získané pomocí metody samovýběru jsou také velmi specifické svou ochotou se výzkumu aktivně účastnit. Také samotné téma zaměřující se na sexuální orientaci a povaha rozhovorů zabývajících se osobními tématy naznačuje, že respondentky, které byly ochotné tyto informace sdílet, spadají do velmi specifické skupiny, která nemusí být reprezentativní pro danou populaci. Jejich motivace mluvit o takto osobních prožitcích byla ale často odůvodněna snahou bisexualitu více zviditelnit a pomoci jejímu výzkumu, který by mohl mít vliv na uznání bisexuality jako svébytné sexuální orientace a snížení bi-negativních reakcí, které respondentky zažívají. Tyto důvody byly uváděny většinou respondentek při osobním informačním rozhovoru před začátkem interview a také byly použity jako motivace pro získání participantek v inzerátech umístěných na sociálních sítích. Respondentky také uváděly, že jsou motivované touhou dozvědět se více o vědeckém pohledu na bisexualitu v zahraničí a Čechách a osm respondentek vyslovilo přání si bakalářskou práci po dokončení přečíst.

Dalším možným limitem tohoto výzkumu je tendence upravovat vzpomínky na určité události tak, aby odpovídaly vybranému narativu respondentky. Rozhovory tedy mohou být u každé respondentky ovlivněny individuálním náhledem na dané události. To může být na jednu stranu výhodou, protože máme šanci získat především informace, které respondentka sama považuje za nejvíce relevantní. Na druhou stranu tyto informace nemusí přesně odpovídat realitě, či může docházet ke ztrátě cenných poznatků, které respondentka nepovažovala za dostatečně důležité.

Jedním z očekávaných limitů výzkumu byl nedostatek praktických zkušeností s vedením rozhovorů a analýzou kvalitativních dat. Tento fakt byl ale vyvažován rešerší a studiem odborné literatury na daná témata a konzultacemi.

Jednoznačnou výhodou byla jistě zkušenost s neformálními rozhovory s bisexuálními ženami a také již existující kontakt s několika členy této skupiny, který pomohl získání respondentek ochotných se účastnit výzkumu. Tyto zkušenosti měly také vliv na citlivé uchopení daného tématu, které mohlo pomoci lepšímu navázání důvěry pro získání maximálního možného množství dat a vyvážit tak případné inhibice participantek ke sdílení osobních informací.

Možné využití poznatků a další výzkum

Informace ve výzkumné části této práce mohou sloužit jako základní přehled zkušeností, se kterými se mohou někteří bisexuální lidé setkat a vlivu, které na ně mohou mít. Konkrétním přínosem by mohlo být uvědomění si negativního vlivu bi-negativních reakcí na kvalitu vztahů pro práci s bisexuální osobou v profesním kontextu. Dalším pozitivním aspektem je potvrzení prožívání nejistoty ve své identitě většinou respondentek v našem vzorku, které by mohlo poskytovat ujištění pro bisexuální osoby, které budou podobnou zkušenost zažívat.

Zároveň poskytují výsledky výzkumné části možný odrazový můstek pro další výzkum zabývající se bisexualitou u žen a otázkami bisexuálního coming outu. Cílem výzkumu této práce bylo zmapovat témata objevující se u coming outu bisexuálních žen, proto by se navazující výzkum mohl zaměřit na jednotlivé oblasti, popsane v této práci.

Bylo by například vhodné navazujícím výzkumem potvrdit, zda se bude téma zpochybňování heterosexuálních zkušeností a zvažování lesbické identity objevovat u bisexuálních lidí vícekrát, než jednou, jak naznačuje Weinberg et al. (1995).

Také prozkoumat, zda se podobná nejistota v bisexuální identitě bude objevovat i u respondentek, které jsou ve vztahu s mužem, či navazují vztahy výhradně s muži, ve formě zpochybňování svých homosexuálních zkušeností.

Další možná cesta by byla prozkoumání specifických rozdílů mezi bisexuálními ženami, které jsou ve vztahu s mužem, ženami, které jsou ve vztahu s ženou, a těmi, které nejsou ve vztahu s nikým. Podobně by bylo možné navázat kvalitativním výzkumem zaměřeným na bisexuální ženy, které se v minulosti identifikovaly jako lesby v porovnání s bisexuálními ženami, které primárně přijaly bisexuální identitu.

Rozdíly, které se objevily u definování bisexuality u žen, jež si svou sexualitu uvědomily skrze zamilování se do jiné ženy a ženami, které si ji uvědomily skrze sexuální přitažlivost k osobám stejného pohlaví, by také stály za další pozornost. Stejně tak hlubší prozkoumání dvou způsobů vnějšího coming outu popsanych v této práci.

8. Závěry

Hlavním cílem realizovaného výzkumu bylo popsat okolnosti coming outu u bisexuálních žen a tím přispět ke snaze prozkoumat a popsat bisexuální orientaci u žen v českém prostředí. Byla sesbírána data od deseti bisexuálních žen pomocí polo-strukturovaných rozhovorů.

Na základě analýzy výsledků můžeme říci, že české bisexuální ženy mají poměrně jednotnou představu o bisexualitě. Jejich definice zahrnuje sexuální přitažlivost i schopnost navazovat emoční vztahy a zároveň poznatek, že nemusí být stejně intenzivní směrem k jednomu pohlaví jako k druhému. Informace o bisexualitě získávají respondentky především od dalších bisexuálních lidí nebo z informačních portálů a sociálních sítí na internetu.

Při uvědomování si své sexuální orientace docházelo u respondentek zprvu k zamítnutí heterosexuální orientace na základě nově objevených pocitů k ženám. Respondentky si buď postupně uvědomily, že je přitahují ženy, nebo se do jiné ženy nenadále zamilovaly. Po odmítnutí heterosexuální identity některé respondentky přijaly identitu lesbickou, jiné prošly obdobím nejistoty, kdy žádnou identitu neměly. Tyto respondentky následně začaly prozkoumávat své pocity k ženám a po porovnání svých zkušeností s prožitky dalších bisexuálních osob, se začaly identifikovat jako bisexuální. Respondentky, které přijaly lesbickou identitu, si postupně začaly uvědomovat, že je muži stále přitahují a po vyhledání zážitků jiných bisexuálních osob a porovnání svých zkušeností s jejich přijaly bisexuální identitu.

Všechny respondentky prožily období zpochybnění dosavadních heterosexuálních vztahů, většina respondentek až poté, co se začala identifikovat jako bisexuální. Respondentky, u kterých se tyto pochyby objevily bezprostředně po uvědomění si svých pocitů k ženám, na jejich základě přijaly lesbickou identitu.

Vnější coming out probíhal u bisexuálních žen dvěma způsoby. Prvním z nich byl přímý vnější coming out, kdy respondentky předem naplánovaly, co svému blízkému řeknou a cíleně mu sdělily svou sexuální orientaci. Tímto způsobem o své sexualitě říkaly osobám, se kterými udržovaly pravidelný kontakt. Druhým způsobem byl nepřímý vnější coming out, kdy respondentky sdílely svou sexuální orientaci s druhou osobou spontánně v kontextu dotazu či rozhovoru o jejich partnerce nebo na jejich sexuální orientaci. K tomu docházelo především u osob, se kterými respondentky neměly tak úzké vztahy.

Dva hlavní důvody svěřování sexuální identity byly intimita či důvěra ve vztazích a vztah se ženou, který respondentka nechtěla skrývat. Reakcím okolí na svěřování se se svou sexuální

identitou byl připisován význam v závislosti na hloubce a intenzitě vztahu, který s danou osobou respondentka měla. V závislosti na míru přijetí a výskyt bi-negativních reakcí docházelo v těchto vztazích ke kvalitativním změnám.

Zároveň můžeme obecně říci, že respondentky, které byly ve vztahu s mužem, se se svou sexuální orientací svěřily méně lidem, respektive měly méně příležitostí k nepřímému coming outu. Zároveň častěji zmiňovaly bi-negativní reakce, kterých se jim dostalo. Podobně i bisexuální ženy, které se v minulosti identifikovaly jako lesby, zažívaly ve svém okolí více bi-negativních reakcí.

Souhrn

Tato bakalářská práce má část teoretickou a praktickou. V první kapitole se zaměřujeme na bisexualitu, počínaje základním vymezením na základě pojetí z pohledu sexuální orientace, sexuálního chování a sexuální identity. Následně reflektujeme, jakým způsobem tyto odlišné pojetí komplikují sjednocení definování bisexuality a zároveň její popis na základě výzkumné činnosti.

Dále přehledně popisujeme dva hlavní teoretické přístupy, skrze které je bisexualita pojímána a to biologický esencialismus a sociální konstruktivismus. Na základě těchto dvou přístupů jsme vyčlenili tři hlavní způsoby definování bisexuality a to bisexuality jako přechodné či experimentální fáze, bisexuality jako třetí svébytné orientace a bisexuality jako schopnosti k proměnlivosti sexuality.

Následuje stručný historický přehled týkající se vývoje pojmu bisexualita a jejího vnímání. Také zmiňujeme, jak bisexualita zapadá do kontextu vývoje vnímání sexuální orientace a jak byla adresována v nevlivnějších výzkumech lidské sexuality.

Na závěr této kapitoly přichází přehled některých témat týkajících se její současné pozice mezi heterosexuální a homosexuální. Ve dvou podkapitolách se věnujeme heteronormativě a bifobii s monosexismem a jejich vlivu na vnímání bisexuality v soudobé společnosti.

Ve druhé kapitole se zabýváme formováním sexuální identity. Na úvod stručně vysvětlujeme pojem coming outu, jeho původ a význam. Následuje přehled nejvýznamnějších lineárních modelů formování sexuální identity od Cass, Chapman a Brannock, Colemana a Tridena. Každému modelu je věnovaná podkapitola, ve které je uveden vzorek, na základě jakého byl formulován a hlavní charakteristiky modelu. Následuje popis jednotlivých fází a reflexe toho, jak model pojímá bisexualitu. Na závěr uvádíme kritiku lineárních modelů v rámci jejich užití nejen pro bisexuální ale i lesbické ženy.

Následně je podán přehled modelů formování bisexuální identity od Twinning, Weinberga a kol., Bradford a Fox. V jednotlivých podkapitolách věnovaných každému modelu je opět popsán vzorek, ze kterého autoři vychází a jednotlivá stadia či milníky. Druhá kapitola je potom uzavřena popsáním specifik bisexuálního coming outu čerpající ze zmíněných modelů a dalších výzkumů na toto téma.

Empirická část pojednává o realizovaném kvalitativním výzkumu exploračního charakteru. Hlavním výzkumným cílem bylo zmapování procesu coming outu u bisexuálních žen – jak bisexualitu definují, okolností, za kterých si svou sexuální orientaci uvědomují, komu se s touto informací svěřují a proč a jak vnímají reakce okolí. Metodou sběru dat bylo polostrukturované interview, pomocí kterého jsme získali informace od deseti bisexuálních žen. Kritérii účasti ve výzkumu byl věk nad 18 let, bisexuální identifikace a sexuální zkušenost s mužem i ženou. Výzkumný soubor byl získán pomocí kombinace příležitostného výběru, samovýběru a výběru metodou sněhové koule. Respondentky byly osločovány osobně a pomocí internetu. Rozhovory v délce 45-90 minut byly uskutečněny při osobním setkání nebo skrz video hovor přes program Skype.

Rozhovory se soustředily na několik témat: jak respondentky bisexualitu definují a kde získávají potřebné informace, za jakých okolností si uvědomily svou sexuální orientaci, komu se rozhodly se svou sexuální orientací svěřit a jak vnímají reakce svého okolí. Rozhovory byly následně přepsány a zaslány respondentkám na odsouhlasení a případné úpravy či dodatky. Data byla následně analyzována pomocí otevřeného a axiálního kódování, metody zachycení vzorců, vytváření trsů a metody kontrastu a srovnávání.

Výsledky analýzy ukazují, že bisexuální ženy definují bisexualitu jako sexuální a zároveň emoční přitažlivost. Více než polovina respondentek uváděla, že tato prožívaná přitažlivost nemusí být v závislosti na pohlaví vyrovnaná a zároveň že ony samy mají preferenci pro muže nebo ženy. Respondentky staví svůj pohled na bisexualitu převážně na svých vlastních zkušenostech v kombinaci s definicemi bisexuality, které získaly především na internetových stránkách. Další informace o bisexualitě získávají převážně osobním setkáním s dalšími bisexuálními lidmi, či zprostředkovaným způsobem díky zkušenostem dalších bisexuálních osob na internetových fórech a sociálních sítích.

Většina respondentek nejdříve získala heterosexuální zkušenosti, jako první polibek, vztah a sexuální styk. Následně ale došlo k odmítnutí heterosexuální identity na základě toho, že začaly jinak vnímat ostatní ženy. U části respondentek se tak stalo postupným uvědoměním, že je ženy přitahují. Ostatní si změnu ve vztahu k ženám uvědomily skrze zamilování se do jiné ženy. Respondentky začaly tyto nově objevené city prozkoumávat skrze fyzický kontakt se ženami a dvě z nich se začaly identifikovat jako lesbické ženy. Tyto dvě respondentky si po určité době uvědomily, že je muži stále přitahují a po porovnání svých zkušeností s prožitky dalších bisexuálních osob se začaly identifikovat jako bisexuální.

Ostatní respondentky prožily po odmítnutí heterosexuální orientace různě dlouhé období bez identity, během kterého zkoumaly svou sexualitu a vyhledávaly informace o bisexualitě a zkušenosti dalších bisexuálních osob; po srovnání svých prožitků s těmi dalších bisexuálů docházelo k přijetí bisexuální identity.

Všechny respondentky prožily zpochybnění heterosexuálních zkušeností a zvažování lesbické identity v závislosti na dlouhodobý vztah se ženou či zaměření zájmu výhradně na ženy. U dvou respondentek k tomu došlo bezprostředně po uvědomění si své přitažlivosti k ženám a na základě toho lesbickou identitu přijaly. Ostatní respondentky přestaly lesbickou identitu zvažovat převážně na základě aktuálně prožívané přitažlivosti k mužům.

Respondentky se se svou sexuální orientací svěrovaly skrze přímý a nepřímý vnější coming out. Při přímém vnějším coming outu plánovaně vysvětlily svou sexuální orientaci osobám, se kterými se pravidelně vídají a jsou si s nimi blízké. Nepřímý coming out probíhal spontánně, často skrze situační zmínku v rozhovoru o současné partnerce či přímý dotaz druhého. Tímto způsobem se se svou orientací svěrovaly vzdálenějším příbuzným a přátelům, známým a dále i spolužákům či spolupracovníkům. Jako důvod respondentky uváděly důvěru ve vztazích s osobami, kterým se svěřily, nebo svěření současně s oznámením, že jsou ve vztahu se ženou. U bisexuálních žen, které byly ve vztahu s mužem, se objevoval především přímý vnější coming out, zatímco nepřímý jen velmi zřídka.

Reakce na vnější coming out respondentek měly vliv na kvalitativní změny ve vztazích. Zhoršení vztahů nastalo u otevřeně homofobních ale také bi-negativních reakcí. Vývoj k lepšímu naopak respondentky zaznamenaly u osob, které jejich sexuální orientaci přijaly kladně a u kterých se bi-negativní reakce neobjevily, či pouze ve velmi malé míře. Respondentky, které se v minulosti identifikovaly jako lesbické ženy, se setkávaly s větším množstvím bi-negativních reakcí ve svém okolí. Podobně respondentky, které byly ve vztahu s mužem.

Omezením tohoto výzkumu je menší velikost vzorku a osobní charakter tématu a citlivost informací sdílených v rozhovorech. Toto znevýhodnění jsme se ale pokusili vyvážit zajištěním anonymity respondentek a dostatečnou motivací k co nepřesnější a nejdetailnější výpovědi. Přesto ale výzkum přináší úvodní vhled do tématu bisexualit u žen, na základě kterého je možno formulovat výzkumné hypotézy pro kvalitativní výzkum a ověření těchto poznatků na větším počtu respondentek. Zároveň přispívá k lepšímu porozumění bisexuální

identity pro odborníky pracující s klienty z této cílové skupiny, jako například psychologové, poradci, pedagogové a sociální pracovníci.

Dalšími oblastmi výzkumu by mohla být specifika bisexuálních žen ve vztahu s mužem oproti těm ve vztahu se ženou a svobodným bisexuálním ženám v oblastech zmíněných v praktické části této práce. Také podrobněji prozkoumat různé podoby vnějšího coming outu. Dále zda se bude zpochybňování heterosexuálních zkušeností u bisexuálních žen objevovat opakovaně a jestli budou nejistotu ve své identitě prožívat i bisexuální ženy, které preferují vztahy výhradně s muži a to ve formě zpochybňování homosexuálních zkušeností. Bylo by vhodné zaměřit se i na specifika žen, které se před přijetím bisexuální identity identifikovaly jako lesby.

Literatura

- Adam, B. D. (1995). *The rise of a gay and lesbian movement*. Woodbridge, CT: Twayne Publishers.
- Angelides, S. (2001). *A history of bisexuality*. Chicago, IL: University of Chicago Press.
- Bennett, K. (1992). Feminist bisexuality: A both/and option for an either/or world. In Weise, E. R. (Ed.), *Closer to home: Bisexuality and feminism* (s. 205-231). Seattle, WA: Seal Press.
- Blumstein, P. W., & Schwartz, P. (1977). Bisexuality: Some social psychological issues. *Journal of Social Issues, 33*(2), 30-45. doi: 10.1111/j.1540-4560.1977.tb02004.x
- Bradford, M. (2004). The bisexual experience: Living in a dichotomous culture. *Journal of Bisexuality, 4*(1-2), 7-23. doi: 10.1300/J159v04n01_02
- Cass, V. C. (1979). Homosexuality identity formation: A theoretical model. *Journal of Homosexuality, 4*(3), 219-235. doi: 10.1300/J082v04n03_01
- Cass, V. C. (1990). The implications of homosexual identity formation for the Kinsey model and scale of sexual preference. In McWhirter, D. P., Sanders, S. A. E., & Reinish, J. M. E. (Eds.). *Homosexuality/heterosexuality: Concepts of sexual orientation* (s. 239-266). Oxford, England: Oxford University Press.
- Coleman, E. (1982). Developmental stages of the coming out process. *Journal of Homosexuality, 7*(2-3), 31-43. doi: 10.1300/J082v07n02_06
- Craig, S. L., & McInroy, L. (2014). You can form a part of yourself online: The influence of new media on identity development and coming out for LGBTQ youth. *Journal of Gay & Lesbian Mental Health, 18*(1), 95-109. doi: 10.1080/19359705.2013.777007
- DeCecco, J. P., & Elia, J. P. (1993). A critique and synthesis of biological essentialism and social constructionist views of sexuality and gender. *Journal of Homosexuality, 24*(3-4), 1-26. doi: 10.1300/J082v24n03_01
- Diamond, L. M. (1998). Development of sexual orientation among adolescent and young adult women. *Developmental Psychology, 34*(5), 1085-1095. doi: 10.1037/0012-1649.34.5.1085

- Diamond, L. M. (2008). Female bisexuality from adolescence to adulthood: Results from a 10-year longitudinal study. *Developmental Psychology, 44*(1), 5-14. doi: 10.1037/0012-1649.44.1.5
- Diamond, L. M., & Savin-Williams, R. C. (2000). Explaining diversity in the development of same-sex sexuality among young women. *Journal of Social Issues, 56*(2), 297-313. doi: 10.1111/0022-4537.00167
- Dyar, C., Feinstein, B. A., & London, B. (2014). Dimensions of sexual identity and minority stress among bisexual women: The role of partner gender. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity, 1*(4), 441. doi: 10.1037/sgd0000063
- Dyar, C., Feinstein, B. A., & London, B. (2015). Mediators of differences between lesbians and bisexual women in sexual identity and minority stress. *Psychology of Sexual Orientation and Gender Diversity, 2*(1), 43. doi: 10.1037/sgd0000090
- Eliason, M. (2000). Bi-negativity: The stigma facing bisexual men. *Journal of Bisexuality, 1*(2-3), 137-154. doi: 10.1300/J159v01n02_05
- Eliason, M. J., & Schope, R. (2007). Shifting sands or solid foundation? Lesbian, gay, bisexual, and transgender identity formation. In Meyer, I. H., & Northridge, M. E. (Eds.), *The health of sexual minorities: Public health perspectives on lesbian, gay, bisexual and transgender populations* (s. 3-26). New York, NY: Springer.
- Fox, A. (2015). Development of a bisexual identity: Understanding the process. In Ka'ahumanu, L., & Hutchins, L. (Eds.), *Bi any other name: Bisexual people speak out* (s. 29-36). New York, NY: Riverdale Avenue Books.
- Fox, R. C. (2003). Bisexual identities. In Garnets, L., & Kimmel, D. (Eds.), *Psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences* (s. 86-129). New York, NY: Columbia University Press.
- Firestein, B. A. (1996). *Bisexuality: The psychology and politics of an invisible minority*. Thousand Oaks, CA: Sage Publishing.
- Garber, M. B. (1995). *Vice versa: Bisexuality and the eroticism of everyday life*. New York, NY: Simon & Schuster.
- George, S. (1993). *Women and bisexuality*. London, England: Scarlet Press.

- Hendl, J. (2016). *Kvalitativní výzkum: základní metody a aplikace*. Praha: Portál.
- Chapman, B. E., & Brannock, J. C. (1987). Proposed model of lesbian identity development: An empirical examination. *Journal of Homosexuality*, 14(3-4), 69-80. doi: 10.1300/J082v14n03_05
- Chauncey, G. (1994). *Gay New York: Gender, urban culture, and the making of the gay male world, 1890-1940*. New York, NY: Basic Books.
- Kinsey, A. C., Pomeroy, W. B., Martin, C. B. & Gebhard, B. H. (1998). *Sexual Behavior in the Human Female*. Bloomington, IN: Indiana University Press
- Martos, A. J., Nezhad, S., & Meyer, I. H. (2015). Variations in sexual identity milestones among lesbians, gay men, and bisexuals. *Sexuality Research and Social Policy*, 12(1), 24-33. doi: 10.1007/s13178-014-0167-4
- McCarn, S. R., & Fassinger, R. E. (1996). Revisioning sexual minority identity formation: A new model of lesbian identity and its implications for counseling and research. *The Counseling Psychologist*, 24(3), 508-534. doi: 10.1177/0011000096243011
- Meyer, I. H., & Dean, L. (1998). Internalized homophobia, intimacy, and sexual behavior among gay and bisexual men. In Herek, G. M. (Ed.), *Stigma and sexual orientation: Understanding prejudice against lesbians, gay men and bisexuals* (s. 160-186). Thousand Oaks, CA: Sage Publishing.
- Miovský, M. (2006). *Kvalitativní přístup a metody v psychologickém výzkumu*. Praha: Grada.
- Mohr, J. J., & Rochlen, A. B. (1999). Measuring attitudes regarding bisexuality in lesbian, gay male, and heterosexual populations. *Journal of Counseling Psychology*, 46(3), 353. doi: 10.1037/0022-0167.46.3.353
- Mossman, J. (2000). *Acronyms, initialisms & abbreviations dictionary*. Farmington Hills, MI: Gale.
- Ochs, R. (1996). Biphobia: It goes more than two ways. In Firestein, B. A. (Ed.). *Bisexuality: The psychology and politics of an invisible minority*, (s. 217-239). Thousand Oaks, CA: Sage Publishing.

- Pistella, J., Salvati, M., Ioverno, S., Laghi, F., & Baiocco, R. (2016). Coming-Out to family members and internalized sexual stigma in bisexual, lesbian and gay people. *Journal of Child and Family Studies*, 25(12), 3694-3701. doi: 10.1007/s10826-016-0528-0
- Reiter, L. (1989). Sexual orientation, sexual identity, and the question of choice. *Clinical Social Work Journal*, 17(2), 138-150. doi: 10.1007/BF00756141
- Renzetti, C. M., & Edleson, J. L. (2008). *Encyclopedia of interpersonal violence (Vol. 1)*. Thousand Oaks, CA: Sage Publishing.
- Rosario, M., Hunter, J., Maguen, S., Gwadz, M., & Smith, R. (2001). The coming-out process and its adaptational and health-related associations among gay, lesbian, and bisexual youths: Stipulation and exploration of a model. *American Journal of Community Psychology*, 29(1), 133-160. doi: 10.1023/A:1005205630978
- Ross, M. W., & Paul, J. P. (1992). Beyond gender: The basis of sexual attraction in bisexual men and women. *Psychological Reports*, 71(3 suppl), 1283-1290. doi: 10.2466/pr0.1992.71.3f.1283
- Rust, P. C. R. (1996). "Coming out" in the age of social constructionism: Sexual identity formation among lesbian and bisexual women. *Journal of Lesbian Studies*, 1(1), 25-54. doi: 10.1300/J155v01n01_04
- Rust, P. C. R. (2000). Bisexuality: A contemporary paradox for women. *Journal of Social Issues*, 56(2), 205-221. doi: 10.1111/0022-4537.00161
- Rust, P. C. R. (2002). Bisexuality: The state of the union. *Annual Review of Sex Research*, 13(1), 180-240. doi: 10.1080/10532528.2002.10559805
- Skelton, C., Francis, B., & Smulyan, L. (2006). *The SAGE handbook of gender and education*. Thousand Oaks, CA: Sage Publishing.
- Spargo, T. (2001). *Foucault a teorie podivného*. Praha: Triton.
- Troiden, R. R. (1988). Homosexual identity development. *Journal of Adolescent Health Care*, 9(2), 105-113. doi: 10.1016/0197-0070(88)90056-3
- Troiden, R. R. (1989). The formation of homosexual identities. *Journal of Homosexuality*, 17(1-2), 43-74. doi: 10.1300/J082v17n01_02

Twining, A. (1983). Bisexual women: Identity and adult development. Doctoral dissertation, Boston University School of Education. *Dissertation Abstracts International* 44/5: 1340A.

Udis-Kessler, A. (1992). Appendix: notes on the Kinsey Scale and other measures of sexuality. In Weise, E. R. (Ed.), *Closer to home: Bisexuality and Feminism* (311-318). Seattle, WA: Seal Press.

Vance, C. S. (1989). Social construction theory: problems in the history of sexuality In Nardi, P. M., Schneider, B. E. (Eds.), *Social perspectives in lesbian and gay studies: A reader* (s. 160-170). New York, NY: Routledge

Weinberg, M. S., Williams, C. J., & Pryor, D. W. (1995). *Dual attraction: Understanding bisexuality*. Oxford, England: Oxford University Press.

Weiss, P. (2010). *Sexuologie*. Praha: Grada.

Weiss, P., & Zvěřina, J. (2001). *Sexuální chování v ČR: situace a trendy*. Praha: Portál.

Yoshino, K. (2000). The epistemic contract of bisexual erasure. *Stanford Law Review*, 52(2), doi: 353-461. doi:10.2307/1229482

Internetové zdroje

Kinsey institute. (nedat.) The Kinsey Scale. Získáno 14. ledna 2017, z <https://www.kinseyinstitute.org/research/publications/kinsey-scale.php>.

Tamashiro, D. (2005). Coming out. *glbtq: An encyclopedia of gay, lesbian, bisexual, transgender, and queer culture*. Získáno 20. prosince 2016, z http://www.glbtq.com/social-sciences/coming_out_ssh.html.

Přílohy

Příloha 1: Formulář zadání bakalářské práce

Univerzita Palackého v Olomouci
Filozofická fakulta
Akademický rok: 2015/2016

Studijní program: Psychologie
Forma: Prezenční
Obor/komb.: Psychologie (PCH)

Podklad pro zadání BAKALÁŘSKÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
ŠTEFANICOVÁ Kristýna	28. října 1258, Český Brod	F14716

TÉMA ČESKY:

Coming out bisexuálních žen

TÉMA ANGLICKY:

Coming out of bisexual women

VEDOUcí PRÁCE:

PhDr. Olga Pechová, Ph.D. - PCH

ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

1. Studium literatury zabývající se různými formami sexuální orientace s důrazem na různá pojetí bisexuality.
2. Analýza zdrojů týkajících se osob s bisexuální identitou a jejich zkušeností s coming outem a se sociální akceptací.
3. Vytvoření výzkumných otázek a sestavení struktury výzkumného rozhovoru.
4. Realizace kvalitativního výzkumu za použití semistrukturovaných interview na souboru nejméně sedmi bisexuálních žen.
5. Analýza získaných dat za použití kvalitativní metodologie.
6. Kritická diskuse použitých metod, výsledků výzkumů a dalších perspektiv bádání v této oblasti.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Alderson, K. G. (2003). The ecological model of gay male identity. *The Canadian Journal of Human Sexuality*, 12(2), 75.
- Angelides, S. (2001). *A history of bisexuality*. University of Chicago Press.
- Bradford, M. (2004). The bisexual experience: Living in a dichotomous culture. *Journal of Bisexuality*, 4(1-2), 7-23.
- Cass, V. C. (1979). Homosexuality identity formation: A theoretical model. *Journal of homosexuality*, 4(3), 219-235.
- Coleman, E. (1982). Developmental stages of the coming out process. *Journal of homosexuality*, 7(2-3), 31-43.
- Cox, S., & Gallois, C. (1996). Gay and lesbian identity development: A social identity perspective. *Journal of Homosexuality*, 30(4), 1-30.
- d'Angelli, A. R., & Patterson, C. J. (Eds.). (1995). *Lesbian, gay, and bisexual identities over the lifespan: Psychological perspectives*. Oxford University Press.
- Diamond, L. M. (2008). Female bisexuality from adolescence to adulthood: results from a 10-year longitudinal study. *Developmental psychology*, 44(1), 5.
- Firestein, B. A. (1996). *Bisexuality: The psychology and politics of an invisible minority*. Sage Publications, Inc.
- Foucault, M. (1999). *Dějiny sexuality I: Vůle k věděni*. Hermann a synové.
- Foucault, M. (2003). *Dějiny sexuality II: Užívání slasti*. Hermann a synové.
- Foucault, M. (2003). *Dějiny sexuality III: Péče o sebe*. Hermann a synové.
- Fox, R. (2013). *Current research on bisexuality*. Routledge.
- Garnets, L., & Kimmel, D. (Eds.). (2003). *Psychological perspectives on lesbian, gay, and bisexual experiences*. Columbia University Press.
- George, S. (1993). *Women and bisexuality*. Scarlet Pr.
- Harrison, T. W. (2003). Adolescent homosexuality and concerns regarding disclosure. *Journal of School Health*, 73(3), 107-112.
- Institute for Sex Research., & Kinsey, A. C. (1953). *Sexual behavior in the human female*. Philadelphia: Saunders.
- Mohr, J. J., & Rochlen, A. B. (1999). Measuring attitudes regarding bisexuality in lesbian, gay male, and heterosexual populations. *Journal of Counseling Psychology*, 46(3), 353.
- Rust, P. C. R. (2000). Bisexuality: A contemporary paradox for women. *Journal of Social Issues*, 56(2), 205-221.
- Rust, P. C. R. (2002). Bisexuality: The state of the union. *Annual review of sex research*, 13(1), 180-240.
- Scales Rostosky, S., Riggle, E. D., Pascale-Hague, D., & McCants, L. E. (2010). The positive aspects of a bisexual self-identification. *Psychology & Sexuality*, 1(2), 131-144.
- Troiden, R. R. (1979). Becoming homosexual: A model of gay identity acquisition. *Psychiatry*, 42(4), 362-373.
- Weinberg, M. S., Williams, C. J., & Pryor, D. W. (1994). *Dual attraction: Understanding bisexuality*. Oxford University Press on Demand.
- Yoshino, K. (2000). The epistemic contract of bisexual erasure. *Stanford Law Review*, 353-461.

Podpis studenta:

Datum:

Podpis vedoucího práce:

Datum:

Příloha 2: český a cizojazyčný abstrakt

ABSTRAKT DIPLOMOVÉ PRÁCE

Název práce: Coming out bisexuálních žen

Autor práce: Kristýna Štefánicová

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Počet stran a znaků: 63, 129 697

Počet příloh: 5

Počet titulů použité literatury: 54

Abstrakt: Diplomová práce se zabývá vnějším a vnitřním coming outem bisexuálních žen. Cílem této práce je poskytnout základní vhled do tématu uvědomování si bisexuální orientace a jejího sdílení s dalšími osobami. Byl použit kvalitativní design výzkumu a způsobů analýzy dat. Sběr dat proběhl pomocí polostrukturovaných rozhovorů s deseti ženami, které se identifikují jako bisexuální, jsou starší 18 let a mají sexuální zkušenost s mužem i ženou. Respondentky byly vybrány pomocí kombinace samovýběru, příležitostného výběru a metody sněhové koule. Z výsledků vyplývá, že respondentky převážně definují bisexualitu jako sexuální a emoční přitažlivost k mužům a ženám. Vnitřní coming out byl u respondentek charakterizován odmítnutím heterosexuální identity, obdobím bez identity, přijetím bisexuální identity a zpochybňováním heterosexuálních zkušeností. Vnější coming out probíhal u respondentek přímým a nepřímým způsobem. Reakce blízkých osob na vnější coming out měly za následek kvalitativní změnu ve vztazích respondentky s těmito osobami.

Klíčová slova: bisexualita, coming out, sexuální identita, bisexuální ženy.

ABSTRACT OF THESIS

Title: Coming out of bisexual women

Author: Kristýna Štefánicová

Supervisor: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Number of pages and characters: 63, 129 697

Number of appendices: 5

Number of references: 54

Abstract: This thesis is concerned with inner and outer coming out of bisexual women. The main point of this thesis is to offer insight into the topic of becoming aware of ones' bisexual orientation and sharing this fact with others. We used qualitative methods in the design and analysis of this research. Data was gathered using semi-structured interviews conducted with ten women who identify as bisexual, are over 18 years old and have sexual experience with both men and women. Respondents were selected by using combination of self-selection, convenience sampling and snowball sampling. We can conclude from the results of data analysis that respondent define bisexuality as sexual and emotional attraction to men and women. Inner coming out was characterised by refusing heterosexual identity, period without identity, accepting bisexual identity and questioning heterosexual experiences. Outer coming out was documented in two forms – direct and indirect. The way people close to the participants reacted to learning about participants' sexuality resulted into qualitative changes in their relationships.

Key words: bisexuality, coming out, sexual identity, bisexual women.

Příloha 3: Seznam otázek k polostrukturovaným rozhovorům

1. Co si představujete pod pojmem bisexualita?
 - Z čeho vycházíte?
2. Kde a jak jste se poprvé dozvěděla o bisexualitě?
3. Co mělo vliv na vaše uvědomění si, že jste bisexuální?
4. Kdy jste se začala považovat za bisexuální?
 - Jak jste se definovala předtím?
5. Byla byste tak ochotná a pověděla mi o vašich dosavadních partnerských vztazích?
 - Jak ovlivňují vaši sexuální identifikaci?
 - Jaká byla vaše první homosexuální zkušenost?
 - Jaká byla vaše první heterosexuální zkušenost?
6. Komu jste se rozhodla o své bisexuální orientaci říci?
 - Proč právě jim?
 - **Pokud původně lesbická identifikace přidat DO:**
 - Komu jste se rozhodla o své sexuální orientaci říci při prvním coming outu?
 - Proč právě jim?
7. Jaká byla reakce rodiny na váš coming out?
 - Jaká byla reakce přátel na váš coming out?
 - Jaká byla reakce širšího okolí na váš coming out?
 - **Pokud původně lesbická identifikace přidat DO:**
 - Jaká byla reakce rodiny na váš první coming out?
 - Jaká byla reakce přátel na váš první coming out?
 - Jaká byla reakce širšího okolí na váš první coming out?
 - Jaká byla reakce v komunitě na váš coming out jako bisexuální?
8. Jak vás tyto reakce ovlivnily?
9. Je něco důležitého, na co jsem se nezeptala?

Příloha 4: Informovaný souhlas

Informovaný souhlas s účastí na výzkumu v rámci bakalářské práce

Název práce: Coming out bisexuálních žen

Autor práce: Kristýna Štefanicová

Vedoucí práce: PhDr. Olga Pechová, Ph.D.

Termín realizace:

Místo realizace:

Prohlašuji, že jsem byla seznámena s podmínkami účasti ve výzkumu k bakalářské práci Coming out bisexuálních žen a že se jej chci dobrovolně zúčastnit.

Beru na vědomí, že údaje poskytnuté pro účely tohoto výzkumu jsou anonymní a nebudou použity jinak, než k interpretaci výsledku v rámci bakalářské práce.

Dávám souhlas k nahrávání rozhovoru a uchování této nahrávky v délce nezbytně nutné pro dosažení účelu výzkumu.

Rovněž беру na vědomí, že mohu z výzkumu kdykoliv, podle svého vlastního uvážení, vystoupit.

Dne:

Jméno a příjmení:

Podpis:

Příloha 5: Ukázka přepsaného rozhovoru

Rozhovor č. 9

Proband: Ivana, ve vztahu se ženou, 25 let.

Datum: 3. 12. 2016

Místo: Videohovor přes Skype

Výzkumník: Co si představuješ pod pojmem bisexualita?

Respondentka: Sexuální orientaci, která znamená, že člověka přitahují muži i ženy a zároveň si je s nimi schopný vytvářet vztahy. Protože sexuální orientace je o směru, na které pohlaví se zaměřujeme, pak už je jedno, čím jsme přitahováni, jestli tělem, nebo osobností, nebo obojím.

V: A pro tebe je to jak?

R: Podle mě je důležité obojí. Jako ta sexuální stránka pro mě byla důležitá ze začátku, protože mi to tak nějak potvrzovala, ale teď si myslím, že je podstatnější ta schopnost mít vztah.

V: Z čeho vycházíš?

R: Hodně z toho, co jsem slyšela od ostatních a četla. Ale taky z toho, jak to cítím já. Ze začátku jsem spíš vycházela z různých definic, ale postupem času jsem si utvořila tak nějak vlastní obrázek.

V: Kde jsi četla ty informace, ze kterých čerpáš?

R: Na internetu. Tak klasicky jsem byla první na wikipedii, ale taky různé jiné stránky, jako bisexual.org nebo třeba internetová fóra, kde lidé mluvili o tom, co pro ně bisexualita znamená. V učebnici jsem na to myslím nikde nenarazila. A ve škole se mluvilo jen o homosexualitě.

V: Kdy a jak ses poprvé o bisexualitě dozvěděla?

R: Nejsem si úplně jistá kdy, protože je možné, že jsem ten pojem zaslechla tak nějak už předtím. Určitě jsem měla takové nějaké mlhavé ponětí, ale nevím, jestli to bylo, protože jsem o tom něco četla, nebo si logicky vyvodila, co to asi znamená z té předpony bi-

Každopádně si živě pamatuju, když jsem o tom četla na jedné sociální síti. Mladá bisexuální žena tam mluvila o své zkušenosti a o historii bisexuality a jak se ten pojem vyvíjel a pořád vyvíjí. A to mě zaujalo, protože jsem si tehdy řekla: „Aha!“ Myslím si, že jsem hned tak nějak věděla, že tohle je důležité slovo. No a to mi mohlo být nějakých osmnáct, devatenáct let? Buď jsem maturovala, nebo jsem byla čerstvě na vysoké.

V: Co mělo vliv na tvoje uvědomění si, že jsi bisexuální?

R: Hmm... Určitě informace, protože už jen to, že jsem se o tom dozvěděla a hledala si víc, abych si upřesnila, co ten pojem znamená. Potom rozhodně moje zkušenosti, protože jsem si ověřila, že mě opravdu muži i ženy přitahují. No a potom hodně takové to hloubání, že jsem si nad tím dumala, nechávala to v hlavě uzrát. Že jsem měla možnost se s tím nápadem sblížit a v praxi si ho ověřit. No a potom určitě právě ta sociální síť, na které jsem se vyskytovala, protože jsem sledovala hodně lidí, co jsou LGBT a otevřeně to projevují a podporují ostatní. A potom hodně vztahy, které jsem měla, nebo zkušenosti, které jsem si zažila.

V: Kdy ses začala považovat za bisexuální?

R: Asi rok nebo dva po tom, co jsem o tom začala přemýšlet. Takže zhruba ve dvaceti. Po tom, co jsem o tom o tom začala přemýšlet, mi začalo docházet hodně věcí z minulosti. Protože jsem si byla vědomá všech kluků, kteří se mi líbili, třeba na škole, nebo tak. Ale po tom, co jsem začala přemýšlet o bisexualitě, mi došlo, že jsem měla hodně kamarádek, se kterými jsem se cítila jinak. Zpětně mi došlo, že se mi prostě líbily a že jsem je měla ráda. Ale v té době mi to vůbec nedošlo, protože se chodilo jen s kluky, a když sis byla blízka s nějakou holkou, tak to byla nejlepší kamarádka. Vzpomínám si, že ještě na základce jsem si psala dopisy s jednou kamarádkou a po škole jsme si k ní chodily hrát. Doteď si pamatuju, jaké měla krásné oči a rty. Tehdy jsem si říkala, že vypadala jako panenka, tak mi přišla krásná. Možná, kdybych vyrůstala v rodině, kde by se o homosexualitě normálně mluvilo tak by mi to došlo. Nevím. No, takže jsem o tom tak nějak dumala, jak to teda s tou sexualitou mám, a začala jsem si víc všimnout žen a děvčat ve svém okolí. Zkoušela jsem přemýšlet o jejich tělech, jestli mi budou připadat atraktivní. Taky jsem v té době zkoušela lesbickou erotiku, abych viděla, co to se mnou udělá, a rozhodně to se mnou něco dělalo. Tak jsem si vlastně začala uvědomovat, že bych ženy, které mě přitahovaly, chtěla políbit, nebo s nimi mít nějaký kontakt. A to mě hodně přesvědčilo o tom, že asi nebudu úplně hetero. No a pak i to, že jsem se postupně začala osmělovat a zkoušela se žen dotýkat a líbat je. Ten první

polibek se ženou to byl hodně silný zážitek. Bušilo mi tenkrát hodně srdce a říkala jsem si, že je to taková ta situace buď anebo, víš? Jako že teď se ukáže, jestli mě tedy ty ženy přitahují. A když jsme se políbily, a bylo to stejně vzrušující, jako když jsem políbila kluka, který mě přitahoval, tak v tu chvíli jsem věděla, že nejsem heterosexuální.

V: A za co ses považovala?

R: No nejdřív jsem úplně nevěděla. Jako o té bisexualitě jsem věděla, ale nebyla jsem si jistá, jestli jeden polibek znamená, že jsem bisexuální. Což bylo takové dost nejisté období, protože jsem vlastně věděla, co nejsem, ale ne co jsem. Takže jsem se pokoušela navázat kontakt s jinými bisexuálními lidmi, to mi dost pomohlo. Porovnávala jsem svoje pocity v různých situacích s jejich a nakonec jsem došla k závěru, že to máme stejně nebo hodně podobně. Takže budu bisexuální. Pak jsem tedy měla období, že jsem zvažovala, že bych mohla být lesba, ale to bylo už po tom, co jsem se identifikovala jako bisexuální, tak někdy v těch třidvaceti.

V: A proč jsi to začala zvažovat?

R: Protože jsem si říkala, jestli se mi kluci vážně líbí, tak nějak jsem se začala víc soustředit na ženy, protože to pro mě bylo nové. V tu chvíli šli muži úplně do pozadí a mě přišlo, že ženy jsou to nejkrásnější na světě. Proto se mi i před tím, než jsem začala chodit se svojí přítelkyní, se mi líbily hlavně holky. Ale nakonec jsem došla k tomu, že se mi ti kluci vážně v minulosti líbili a i teď mě muži přitahují. A taky si dovedu představit, že kdybych se s přítelkyní rozešla, tak si třeba najdu nějakého muže. Kdo ví.

V: Byla bys tak hodná a pověděla mi něco o svých dosavadních partnerských vztazích?

R: Určitě. Já jsem se vlastně nejdřív nějak moc nezajímala o kluky ani o holky, spíš mě víc bavily videohry. Ale když mi bylo asi šestnáct, tak už mi to začínalo být trapný, protože jsem jako jediná ještě neměla žádného kluka. Tak jsem si jednoho našla. Byl to fajn kluk, předtím jsme byli kamarádi, ale že bych do něj byla nějak zamilovaná to ne. Pak jsme se po nějaké době rozešli, ani nevím proč. To bylo takové to chození, kdy tři měsíce vám přijdou jako věčnost. Tak asi už mě to nebavilo a on to poznal. Ale byli jsme dál kamarádi, tak to bylo fajn. No pak jsem asi v sedmnácti začala chodit s klukem, do kterého jsem byla šíleně zamilovaná. S tím jsem vlastně i měla svůj první sexuální styk. Ale pak jsme se rozešli, protože asi po půl roce mi došlo, že toho spolu nemáme tolik společného. No a pak jsem

vlastně začala uvažovat o ženách, sbližovat se s nimi, jak jsem říkala. Až před rokem jsem potkala svoji současnou přítelkyni.

V: Jak tyhle vztahy ovlivňují tvoji sexuální identifikaci?

R: Určitě jsou to takové důkazy, jako že se mi vážně líbí oboje a i jsem schopná mít vztah a sex s obojím. Že to není jen takové nějaké experimentování, ale že je pro mě vážně reálná možnost obojího.

V: Jaká byla tvoje první homosexuální zkušenost?

R: Jako sex byl s mojí současnou přítelkyní. Ale jako první homosexuální zkušenost všeobecně беру ten první polibek, ten pro mě měl takovou rozhodující váhu.

V: Děkuji za upřímnost. Je ještě něco, k čemu se chceš vrátit?

R: Možná k tomu, že mít možnost si o tom promluvit a porovnat svoje zkušenosti s tím, jak to mají jiné bisexuálky, bylo fakt velkou pomocí. Bez toho bych asi doteď tak nějak pochybovala, jestli jo nebo ne.

V: Díky. Teď přejdeme k části vnějšího coming outu. Komu ses rozhodla říct o tom, že jsi bisexuální?

R: Nejdřív jsem to vlastně řekla své nejlepší kamarádce. Té jsem to vlastně řekla hned na začátku, když jsem si uvědomila, že asi nejsem heterosexuální. Takže ta si se mnou prošla celým tím procesem zkoušení a zvažování. No a potom jsem to řekla druhé kamarádce, ale až o hodně později, Tak o rok, možná víc? A to protože jsme okolo toho furt tak nějak kroužily. Ona to už tušila, ale nechtěla se mě zeptat. Tak jsem si s ní jednou konečně sedla, a řekla jí, že se mi líbí jak kluci, tak holky. A potom asi o dva, tři měsíce později jsem to řekla mamince a tátovi. Zašli jsme spolu na večeři a já jim řekla, že je stejná pravděpodobnost, že si domů přivedu kluka, jako že si přivedu holku. No a pak se to dozvěděly další kamarádky, protože jsem to nějak mimochodem zmínila, když na to přišla řeč. A ví to někteří spolužáci, kteří se dozvěděli, že chodím s holkou. A taky to ví v práci, protože mluvím o přítelkyni. A můj šéf ji i potkal, když na mě jednou čekala v práci.

V: Proč právě jim?

R: Mé nejlepší kamarádce proto, že jsem chtěla, aby mě znala. Aby o mně věděla všechno. A tehdy to pro mě bylo čerstvé, takže jsem se s tím chtěla svěřit. Druhé kamarádce prostě proto, že jsme si taky blízké, a když už jsem to věděla najisto, tak jsem jí to nechtěla tajit. A

mamce proto, že jsem chtěla, aby to o mně věděla. My jsme si poměrně blízké a já před ní nechtěla tak velkou věc tajit. A věřila jsem, že mě bude mít ráda i tak. Trochu jsem se bála, jak to vezme, jestli mě nevyhodí z domu. Protože si doteď živě pamatuju, že jednou mezi řečí mamka nějak okomentovala dva kluky, co spolu chodili, jako nechutné. A to bylo dlouho před tím, než jsem si uvědomila, že jsem bisexuální a stejně to ve mně takhle zůstalo. Ale vzali to dobře. No a zbytek, jako ti další kamarádi a kolegové v práci a spolužáci, to tak prostě nějak vyplynulo z toho, že chodím s holkou.

V: A když jim to řekneš v rámci toho, že máš holku, mluvíš i o tom, že jsi bisexuální?

R: U lidí, které přeci jen nějak znám ano. Ale když je to fakt nějaký známý známého, který je prostě ve skupině se kterou jdu třeba do kina, tak tam to neřeším. Ale u kamarádek a kamarádů, se kterými se vidím pravidelně, tak tam jsem to vysvětlila, že teda sice mám holku, ale může to být i kluk.

V: Když jsi zvažovala, že bys mohla být lesba, řekla jsi to někomu?

R: Ne, to jsem si jen tak sama přemýšlela. Přemýšlela jsem, jestli to říct kamarádce, ale nakonec jsem se rozhodla, že ne. Protože jsem si nebyla jistá a nechtěla jsem to rozebírat, dokud jsem to neměla v hlavě srovnané.

V: Jaká byla reakce rodiny na to, že jsi bisexuální?

R: Dobrá. Rodiče řekli, že to tak nějak čekali, protože jsem domů přivedla jen tenkrát toho jednoho kluka. Chvíli jsme teda kroužili okolo toho, jestli teda vážně oboje, ale když jsem jim vysvětlila, že se mi vážně líbí muži i ženy, tak to vzali. Jo a brácha to ví, protože jsem mu řekla, že mám přítelkyni. A ten nad tím vlastně ani nemrknul. Tak nevím, jestli mu to řekli rodiče, nebo ho to prostě nepřekvapilo. Ale řekla jsem mu, že nejsem lesba, aby pochopil, že třeba ten kluk, se kterým jsem chodila, nebylo jen nějaké předstírání. Děda nevím. Před tím o ní mluvím jako o kamarádce, tak nevím, jestli mu to brácha prokec, nebo ne. Tak nějak jsem se ještě neodvážila mu to říct, protože nevím, jak na to zareaguje. No, a když jsem doma řekla, že mám přítelkyni, tak se trochu strachovali, co je zač. Ale když jsem je seznámila, tak na ní byli moc milí a i o ní říkali, jak je fajn a sympatická. Takže tam není nejmenší problém.

V: A co kamarádky a přátelé?

R: Moje nejlepší kamarádka byla ráda, že jsem se jí svěřila a pak měla radost, že jsem teda přišla na to, jak to mám. Druhá kamarádka ta to vzala tak jako, že konečně. A že mi to trvalo.

Tak se mi nechtělo vysvětlovat, že taky trvá, než si to člověk v sobě vyřeší a pak se kolikrát necítí to lidem říct. No a další kamarádi to většinou vzali v pohodě. Jelikož se to dozvěděli v kontextu toho mého vztahu, Tak měli radost, že jsme se daly dohromady a že jsem šťastná. Takže vlastně samé pozitivní reakce.

V: A okolí?

R: Většinou dobrý. Vlastně všichni, co to vědí nějak přímo ode mě, to vzali v pohodě, většinou měli radost, protože jsem jim to řekla v kontextu té své přítelkyně. I moji kolegové v práci. Akorát jeden, ten byl takový vtipný. Řekla jsem mu, že mám přítelkyni a on se zarazil. A řekl: „Aha. Jakože... láska?“ Tak jsem řekla, že jo. A on na to jen „aha“. No a bylo to. Vlastně žádná negativní reakce, jako že shořím v pekle, nebo že je to nepřirozený, nepřišla. Což mě hodně potěšilo a myslím si, že mám fakt štěstí. Akorát teda někdy musím kamarádům vysvětlovat, že nejsem lesba, ale že se mi fakt líbí i ti muži.

V: A jak na to reagují?

R: Často nemůžou pochopit, proč teda nechodím s klukem, protože kluci jsou podle nich lepší. Tak to buď nekomentuju, nebo řeknu, že to neovlivníš, do koho se zamiluješ, což vzali. Pár jich vlastně furt tak nějak brblalo, že je to divný, a že kdyby se mi vážně líbilo oboje, tak budu s klukem. Ale s těmi se už moc nevidám. Oni to nebyli tak nějak extra blízký kamarádi, tak mě to ani nemrzelo. Spíš jsme sem tam zašli na koncert nebo tak.

V: A co reakce LGBT komunity? Zmínila jsi, že jsi s ní v kontaktu.

R: Jsem. Hlavně s tou online tedy, ale jsem. No reakce jsem měla taky pozitivní. Nesetkala jsem se s tím, že by mi nějaká lesba nebo gay řekli, že bisexualita neexistuje. Takový názor jsem spíš slyšela od hetero lidí. Naštěstí ne mých přátel, ale třeba od známých mých rodičů, nebo tak. Což je mi celkem fuk, protože to nejsou mí blízcí. Asi kdyby to říkal třeba nějaký můj kamarád, tak to zabolí. Ale to se nestalo. Vzali to fakt skvěle.

V: Jak jsi tyhle reakce vnímala?

R: Mě to hodně potěšilo. Hlavně protože jsem si teď s těmi lidmi mnohem blíž. Třeba hlavně s rodiči, bráchou a kamarádkami. Mám pocit, že nás teď jen tak něco nerozhodí a hodně mě zahřálo to, že mě přijali bez nějakých pochyb nebo tak. Jako většinou byli ze začátku trochu zmatení, třeba moje mamka s tatínkou, protože o bisexualitě neslyšeli. Stejně někteří kamarádi. Ale když jsem jim to vysvětlila, tak řekli aha a bylo to. Tak co by s tím taky mohli nadělat, že. Ale nemám pocit, že by se to mezi námi od té doby nějak změnilo. Když, tak

spíš k lepšímu, protože mám teď pocit, že se jim fakt můžu svěřit se vším. No a ti kamarádi, co to nechtěli pochopit, tak tam jsem je odstříhla. Protože jsem se fakt snažila jim to přiblížit, ale když si nedají říct, tak nemám energii se před nimi pořád nějak obhajovat. Jako taky mě to asi mrzí, že jo. Ale není to nějaká tragédie. Mnohem důležitější pro mě je, že to vzali dobře ti mí nejbližší.

V: Tak jo, je něco důležitého, na co jsem se nezeptala?

R: Asi že rozhodně velký vliv měla ta podpora zvenčí. To, že jsem se o tom něco dozvěděla a mohla si o tom počíst, mi hodně dodalo odvalu o tom přemýšlet. Protože to najednou nebyl jen abstraktní pojem, ale něco jasně definovaného. No a potom to, že jsem viděla další LGBT lidi, kteří byli velmi otevřeně pozitivní k homosexualitě a tak, protože jsem to nevnímala jako něco negativního. I když ze školy a filmů jsem znala spíš takovou tu homofobii a tu negativní stránku. Takže informace, podpora a pozitivní přístup.